Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 84 (6196).

29 АПРЕЛЬ

ШАНБА

1978 ЙИЛ.

Баҳоси 2 тийин.

Л. И. БРЕЖНЕВНИНГ КОМСОМОЛ XVIII СЪЕЗДИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ БРОШЮРА ҚИЛИБ ЧИҚАРИЛДИ

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Советн Президиуми Раиси ўртоқ Л. И. Брежневнинг 1978 йил 25 апрелда Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзининг XVIII съездида сўзлаган нутқи тексти брошюра қилиб чиқарилди. Брошюрани Сиёсий адабиётлар нашриёти чоп этди.

(ТАСС).

«ТИКЛАНИШ» КИТОБИ БОСИЛИБ ЧИҚДИ

Л. И. Брежневнинг «Тикланиш» эсдаликлар китоби нашр этилди. Китобда урушдан кейинги дастлабки йиллар тўғрисида, душман вайрон қилган халқ хўжалигини тиклаш, тинч қурилиш йўлига ўтиш тўғрисида ҳикоя қилинади.

Китоб Сиёсий адабиётлар нашриётида чоп этилган.

(ТАСС).

БАЙРАМ ВАХТАСИДА

Тошкент тўқимачилик комбинатининг меҳнат аҳли тинчлик ва бирдамлик байрами 1 Майни катта муваффақиятлар билан кутиб олишмоқда. Суратда: бир сменада пландан ташқари 500 метрдан ортиқ газлама тайёрлаб, 36 станокда ишлаётган илғор тўқувчилардан З. Қамбарова ва Г. Қулматова.

Ш. Иброҳимов фотоси.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетига КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Леонид Ильич БРЕЖНЕВга

Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзи XVIII съездининг делегатлари мамлакат комсомоллари, барча йигит ва қизлари номидан жонажон Коммунистик партиямизга, унинг Ленинчи Марказий Комитетига, Сиёсий бюрога, КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Леонид Ильич Брежневга чин қалбдан чексиз миннатдорлик ва ташаккур сўзлари билан мурожаат қиладилар.

КПСС Марказий Комитетининг илҳомбахш табрикномасини, ўртоқ Леонид Ильич Брежневнинг доно, оталарча самимий нутқини комсомоллар, барча совет ёшлари жанговар ҳаёт, кураш ва меҳнат программаси деб завқ-шавқ ва ифтихор билан қабул қилдилар. Партиянинг сўзи бизга илҳом бахш этади, коммунистик қурилишнинг улуғвор вазифаларини ҳал этиш учун янги куч бағишлайди.

Ленин партиясига меҳр-муҳаббатимиз чексиздир! Коммунистлар совет халқини 60 йилдан бери комил ишонч билан Октябрь йўлидан, ғалабадан ғалаба сари бошлаб бормоқдалар. Партиянинг ишончли ёрдамчиси ва жанговар резерви бўлган комсомол партия раҳбарлигида қаҳрамонона 60 йилдан бери Ленин йўлидан бормоқда. Комсомолнинг кучи — партия раҳбарлигидадир. КПССнинг баҳодирона бунёдкорлик фаолияти — революцион матонат, заковат, коммунизм идеалларига садоқатнинг илҳомбахш намунасидир.

Оташин коммунист Леонид Ильич Брежневнинг ҳаёт йўли совет ёшлари учун революция ишига, Ленин ишига садоқат намунаси бўлиб қолди. Ишчилар синфининг шонли фарзанди, йигирманчи йилларнинг комсомоли, дастлабки беш йилликларнинг актив қурувчиси, Улуғ Ватан урушининг довюрак комиссари, замонамизнинг атоқли партия ва давлат арбоби, тинчлик учун толмас курашчи Леонид Ильич ўзининг бутун ҳаёти билан ёшларга ленинча меҳнат қилиш, ленинча курашиш, гўзал Ватанимизни ленинча севиш таълимини бермоқда. Леонид Ильич Брежневнинг асарлари ва докладлари, нутқлари унинг йигит ва қизлар билан учрашувлари ҳамда суҳбатлари ёшларни ғоявий чиниктиришнинг катта мактабидир.

Ёш авлодга оталарча меҳрибонлик қилаётган Коммунистик партияга, унинг Марказий Комитетига, ёшларнинг меҳрибон ва доно мураббийси Леонид Ильич Брежневга чин кўнгилдан самимий фарзандлик ташаккурини изҳор этамиз.

Ёшларнинг ҳар томонлама уйғун камол топиши учун, жамият ҳаётининг муҳим масалаларини ҳал этишда кенг қатнашиш учун уларга ҳамма имкониятларни бериб қўйган СССРнинг Асосий Қонуни—мамлакатнинг ҳозирги куни ва келажаги тўғрисидаги ғамхўрлик руҳи билан суғорилган СССР Конституцияси, иттифоқдош республикаларнинг Конституциялари дилимизда социалистик Ватан учун, улуғ совет халқи учун ифтихор туйғуларини юзага келтиради.

Азиз Леонид Ильич, дунёдаги энг адолатли, энг инсонпарвар СССРнинг янги Конституцияси учун Сизга раҳмат. Советлар мамлакатининг ёш авлоди Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи гражданининг вазифаларини юксак масъулият ва шараф билан бажаради.

Комсомол авлодлари Ленин васиятларига, Улуғ Октябрь байроғига садоқат эстафетасини олтмиш йилдан бери кўтариб бормоқдалар. ВЛКСМ учун ёшларни коммунистик ғоявийлик, совет Ватанимизга садоқат руҳида, пролетар социалистик интернационализми руҳида тарбиялашдан ҳам масъулиятлироқ ва фахрлироқ вазифа йўқ. Биз йигит ва қизларни марксизм-ленинизм чуқур билими билан қуроллантиришга, уларда актив ҳаётий позицияни, буржуа идеологиясига муросасизликни шакллантиришда партияга бундан буён ҳам актив ёрдам бераверамиз. Биз СССР халқларининг бузилмас дўстлигини бундан буён ҳам мустаҳкамлайверамиз, ёшларни совет ватанпарварлиги, социализм ғалабаларини ҳимоя қилишга тайёр бўлиб туриш руҳида тарбиялайверамиз. Биз Лениннинг «Коммунизмни ўрганингиз» деган мангу барҳаёт васиятини бундан буён ҳам шараф билан бажараверамиз

Совет ёшларининг ҳозирги авлоди партия билан халқнинг революцион, жанговар ва меҳнат анъаналарини ардоқлаб асрамоқда ва ривожлантирмоқда. Ёш ишчилар ва қишлоқ меҳнатчилари, олимлар ва студентлар, адабиёт ва санъат арбоблари, жангчилар, ўқувчилар мамлакатнинг иқтисодий ва мудофаа қудратини мустаҳкамлаш, жамиятимизнинг маънавий бойликларини кўпайтириш, яхши ўқиш, бугун — кечагидан, эртага — бугунгидан яхшироқ ишлаш учун бутун кучларини ишга соладилар.

Комсомоллар, йигит ва қизлар КПСС XXV съезди тарихий қарорларини бажариш учун баланд руҳ билан меҳнат қилмоқдалар. Комсомол Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида қатнашиб, «Ёшларнинг ғайрат-шижоати ва ижодкорлиги — самарадорлик ва сифат беш йиллигига!» ватанпарварлик ҳаракатини кучайтириб юборди. Биз меҳнатга коммунистик муносабатда бўлиш учун, ишнинг юксак самарадорлиги ва сифати учун, ишлаб чиқаришда, қурилишда, қишлоқ хўжалигида, транспортда, маиший хизмат соҳасида иқтисод ва тежамкорлик учун курашни янада активроқ давом эттирамиз.

Комсомол ва ёшлар ўнинчи беш йилликнинг учинчи йили ва умуман беш йиллик планларини муваффақиятли бажариш учун, Ленин комсомолининг 60 йиллигини зарбдор меҳнат билан, фан-техникада, ўқиш ва ҳарбий хизматда, бадиий ижодкорликда ва спортда янги-янги ютуқлар билан нишонлаш учун кучларини аямайдилар.

Социализм совет ёшларига фан ва маданиятнинг инсоният ҳосил қилган барча бойликлари эшигини кенг очиб қўйди. Комсомол ташкилотлари йигит ва қизларда юксак маънавий фазилатларни, маънавий гўзаллик ва жисмоний камолотни бундан буён ҳам шакллантираверадилар, ўқишга доимий интилишни ривожлантираверадилар.

Комсомол мактаб ва ёшларнинг ҳунар-техника таълими тўғрисида ғамхўрлик қилишни ўзининг жонажон иши деб билади. Партия ёш авлодни актив ижтимоий-сиёсий ҳаётга ва меҳнат фаолиятига тайёрлаш соҳасида муҳим вазифаларни ўртага қўйди. Биз меҳнатга муҳаббат ва ҳурмат туйғусини янада сабот билан тарбиялайверамиз, ишчилар синфининг ва колхозчи деҳқонларнинг муносиб ўринбосарларини тайёрлайверамиз.

Партия комсомолга ёш пионерларнинг вожатийси бўлишни топширган. Комсомол комитетлари В .И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ пионер ташкилотининг фаолиятини зўр ғайрат билан йўллаб туради ва такомиллаштиради. ёш гражданларни тарбиялаш ва ҳар томонлама вояга етказишда мактабга, ўқитувчиларга активроқ ёрдамлашаверади.

Биз комсомол ташкилотлари ичида камчиликлар, фойдаланилмай ётган резервлар борлигини равшан тушуниб турибмиз. ВЛКСМ комитетлари комсомол барча бўғинларини ташкилий-сиёсий жиҳатдан янада мустаҳкамлашга қунт билан ҳаракат қиладилар. комсомолларнинг жамоат активлигини ривожлантирадилар, уларнинг уюшқоқлиги ва интизомини оширадилар. ғоявий-сиёсий меҳнат ва ахлоқий тарбиялаш билан комплекс шуғулланадилар.

Ёшлар ва тинчлик, тинчлик ва социализм — бир-биридан ажралмас тушунчалардир. Совет ёшлари КПСС билан Совет давлатининг халқаро кескинликни юмшатишга, қуролланиш пойгасини тўхтатишга, оммавий қирғин қуролини ишлаб чиқаришни тақиқлашга қаратилган доно ленинча ташқи сиёсатини тўла-тўкис маъқуллайдилар ва қизғин қўллаб-қувватлайдилар. Ёш авлод ер юзида мустаҳкам тинчликни пухта қарор топтириш йўлидаги тинимсиз фаолияти учун ўртоқ Леонид Ильич Брежневдан астойдил миннатдордир.

Ўзининг интернационал бурчига, пролетар интернационализми принципларига содиқ комсомол социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг ёшлари билан, қардош Коммунистик ёшлар союзлари билан, дунёдаги барча тараққийпарвар ёшлар билан дўстлик ҳамда ҳамкорликни мустаҳкамлайди ва ривожлантиради.

Мамлакатимиз йигит ва қизлари ёшлар ва студентларнинг Кубада ўтказиладиган XI Жаҳон фестивалига актив ҳозирлик кўрмоқдалар. Биз ана шу анжуман ёшларнинг империализмга қарши бирдамлигини кўрсатувчи янги қудратли намойиш бўлиши учун, демократик ёшлар ҳаракати барча отрядларининг бирлигини мустаҳкамлаш учун бутун кучимизни ишга соламиз.

Бизнинг оталар ишига садоқатимиз чуқур ва бузилмасдир. Советлар мамлакати барча авлодларининг бирлиги тошметиндек мустаҳкамдир! Бу ерда, Кремлнинг Съездлар саройида Қизил байроқлар шуҳратига чулғанган Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзи жонажон Коммунистик партияга, коммунизмнинг порлоқ идеалларига чексиз содиқ эканлиги тўғрисида қасамёд қилади!

КПСС Марказий Комитетига, Сиёсий бюрога, КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Л. И. Брежневга тантанали ваъда бериб айтамизки. Ленин комсомоли, совет ёшлари ҳамиша ва ҳар ишда улуғ Ленин васиятларига, партия ишига, Октябрь ишига садоқат билан хизмат қиладилар, севикли Ватан шон-шуҳрати ва қудратини янги-янги ватанпарварлик ишлари билан мустаҳкамлайдилар ва кўпайтирадилар!

Яшасин коммунизм бинокори — улуғ совет халқи!

Яшасин жамиятимизнинг раҳбар ва раҳнамо кучи — жонажон Совет Иттифоқи Коммунистик партияси!

Яшасин Ленин ишининг атоқли давомчиси — ўртоқ Леонид Ильич Брежнев бошчилигидаги КПСС Марказий Комитети!

Яшасин Коммунизм!

КЎП НУСХАДА

«Ўзбекистон» нашриёти 1978 йил 19 апрелда тўққизинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдан ташқари олтинчи сессиясида қабул қилинган Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Конституцияси (Асосий Қонуни) текстини рус ва ўзбек тилларида брошюра қилиб босмадан чиқарди.

Брошюралар кўп нусхада нашр этилди. (ЎзТАГ).

ЧОРВАДОРЛАРНИНГ ЯНГИ МАРРАЛАРИ

Чорвачиликни янада ривожлантириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш — шу беш йилликдаги асосий вазифалардан биридир. Республикада ўтказилаётган район партия комитетларининг пленумларида хўжаликларнинг раҳбарлари ва мутахассислари, партия, совет ходимлари гўшт, сут ва бошқа қимматли маҳсулотлар етиштиришни кўпайтириш масалаларини ҳал этишда янги марраларни белгилаб олмоқдалар.

Оржоникидзе, Сирдарё, Ленин районлари партия комитетларининг пленумларида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети VIII пленумининг «КПСС XXV съезди қарорлари асосида республикада чорвачиликни янада ривожлантириш тадбирлари тўғрисида»ги қарорини бажариш соҳасида район партия ташкилотларининг вазифалари муҳокама қилинди.

Ўртоқ Л. И. Брежневнинг Сибирь ва Узоқ Шарқ районларига борган чоғида ҳамда ВЛКСМ XVIII съездида сўзлаган нутқида берган маслаҳатлари ва тавсияларини муваффақиятли равишда амалга ошириш зарурлиги пленумларда таъкидлаб ўтилди. Энг муҳими шуки, чорвачиликни ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг бошқа тармоқларини янги, янада юқори босқичга кўтариш лозим.

Пленумларнинг қатнашчилари бажарилган ишларни таҳлил қилиб, тармоқни ривожлантиришда эришилган муайян муваффақиятларни таъкидлаб, чорвачиликни ташкил қилишдаги жиддий камчиликларни ҳам очиб ташладилар: сут соғиб олиш секин кўпаймоқда, молларни семиртириш иши яхши йўлга қўйилмаган, маҳсулотнинг сифат кўрсаткичлари ҳали ҳам етарли даражада талабга жавоб бермайди. Бир қанча хўжаликларда наслчилик ишига, ем-хашак базасини мустаҳкамлашга дуруст эътибор берилмаяпти.

Оржоникидзе район партия комитетининг пленумида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари Л. И. Греков ва Тошкент область партия комитетининг биринчи секретари М. М. Мусахонов, Сирдарё район партия комитетининг пленумида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари Т. Н. Осетров, Ленин район партия комитетининг пленумида Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитетининг раиси Н. Маҳмудов нутқ сўзладилар.

Пленум қатнашчилари чорвачиликни янада ривожлантириш тадбирларини маъқулладилар. Бу тадбирларда гўшт, сут ва тухум етиштиришни анча кўпайтириш кўзда тутилмоқда.

(ЎзТАГ).

ДОҲИЙ ВАСИЯТЛАРИГА СОДИҚМИЗ!

ВЛКСМ XVIII СЪЕЗДИ ЎЗ ИШИНИ ТАМОМЛАДИ

Ленин комсомоли, Советлар мамлакатининг ёшлари коммунистик қурилишда янада активроқ қатнашишга, КПСС XXV съездининг улуғвор планларини амалга оширишга, беш йиллик топшириқларини бажаришга салмоқли ҳисса қўшишга тайёр турганликлари ҳақида партияга, Ватанга рапорт бермоқдалар. Совет ёшлари қарийб 38 миллионли авангардининг вакиллари — ВЛКСМ XVIII съездининг делегатлари ана шу ҳақда гапирдилар.

28 апрель — съезд ишининг якунловчи куни.

Президиумда **А. Я. Пельше, И. В. Капитонов, К. В. Русаков** ўртоқлар, партия ва комсомол ветеранлари, ўнинчи беш йилликнинг ёш пешқадамлари, фан ва маданият арбоблари бор эди.

ВЛКСМ Марказий Комитети ва комсомол Марказий ревизия комиссиясининг ҳисобот докладлари юзасидан музокаралар давом эттирилди.

ВЛКСМ Марказий Комитетининг секретари **В. С. Ярошовец** секцияларнинг иш натижалари тўғрисида ахборот берди.

Б. Н. Пастухов якунловчи нутқ сўзлади.

Съезд делегатлари, барча комсомоллар, совет ёшлари, деди у, КПСС Марказий Комитети табрикномасининг, КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми Раиси ўртоқ Леонид Ильич Брежневнинг программ аҳамиятга эга бўлган ёрқин, жозибали нутқининг зўр таассуроти билан яшамоқдалар.

Нотиқ съезднинг муваффақиятли ишлаши учун кўп иш қилган коммунистларга, комсомолларга, меҳнат коллективларига, барча москваликларга съезд номидан самимий миннатдорчилик изҳор этди. У Ватанимиз, партиямиз, Ленин комсомоли шаънига айтган самимий сўзлари учун съезднинг чет эллик меҳмонларига ташаккур билдирди.

Съезд бир овоздан қабул қилган қарорда ВЛКСМ Марказий Комитетининг комсомол ташкилотларига раҳбарлик қилиш, ёшларни коммунистик руҳда тарбиялашда, йигит ва қизларни КПСС XXV съезди ўртага қўйган вазифаларни амалга оширишга сафарбар этишда уларнинг ролини ошириш соҳасидаги фаолиятини маъқуллади.

Комсомоллар, барча совет ёшлари, дейилади ВЛКСМ Марказий Комитетининг Ҳисобот доклади юзасидан съездда қабул қилинган резолюцияда, КПСС Марказий Комитетининг ВЛКСМ XVIII съездига табрикномасини, ўртоқ Л. И. Брежневнинг ёрқин илҳомбахш нутқини ғоят баланд руҳ билан қабул қилдилар. Партия комсомолнинг фаолиятини ҳар томонлама анализ қилди. Коммунистик Ёшлар Союзи олдидаги коммунистик бунёдкорликда амалий қатнашувнинг янги-янги уфқларини очиб берди. КПСС Марказий Комитетининг табрикномаси, ўртоқ Л. И. Брежневнинг нутқи — ҳозирги шароитларда ВЛКСМ фаолиятининг жанговар программасидир.

Комсомоллар, йигит-қизлар Коммунистик партия ленинча сиёсатини, КПСС Марказий Комитети, партия ва давлатнинг, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби, содиқ марксчи-ленинчи ўртоқ Л. И. Брежнев бошчилигидаги Марказий Комитет Сиёсий бюросининг кўп томонлама амалий фаолиятини якдиллик билан маъқуллайдилар ва сўзсиз қўллаб-қувватлайдилар.

Съезд ёш авлод тўғрисидаги кундалик ғамхўрликлари учун, комсомолга доно раҳбарлиги учун Коммунистик партияга самимий миннатдорчилик изҳор этиб, Советлар мамлакатининг ёшлари жонажон Коммунистик партия теварагидаги сафларини янада маҳкамроқ жипслаштирадилар, КПСС XXV съездининг тарихий қарорларини амалга ошириш учун янада зўр илҳом ва ғайрат билан кураш олиб борадилар, деб ишонтирди.

Съезд ВЛКСМ Марказий ревизия комиссиясининг ҳисоботини тасдиқлади.

Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзининг Уставига қисман ўзгартишлар киритиш тўғрисида ВЛКСМ XVIII съездининг қарори қабул қилинди.

Сўнгра съезд кун тартибининг навбатдаги моддаси—ВЛКСМнинг раҳбар органларини сайлашга киришди. Кечқурун Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзи XVIII съездининг якунловчи мажлиси бўлди.

Съезднинг делегатлари ва меҳмонлари **А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, К. У. Черненко, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков** ўртоқларни самимий кутиб олдилар.

Раислик қилувчи XVIII съезд сайлаган ВЛКСМ Марказий Комитети ташкилий пленумининг якунларини, шунингдек янгидан сайланган ВЛКСМ Марказий ревизия комиссиясининг мажлиси бўлганлигини маълум қилди.

«Йиллар ўтар» қўшиғининг оҳанглари янграйди. Ҳунар-техника билим юртларининг ўқувчилари залга кириб келадилар. Кадр ишчилар, ёшларнинг мураббийлари, мамлакатнинг донгдор кишилари улар билан бирга келадилар. Ҳунар-техника таълими системасининг ўқувчилари, мамлакат ишчилар синфининг ёш ўринбосарлари съездга рапорт беради.

Бўлғуси пўлат қуювчилар, таллакорлар, бинокорлар съезд президиумига меҳнат рапорти берадилар.

Сўнгра съезд ёшлар ва студентларнинг Гаванада ўтказиладиган XI жаҳон фестивали муносабати билан дунё ёшларига якдиллик билан мурожаат қабул қилади.

Ленин комсомоли шонли меҳнат зафарларининг эстафетаси узлуксиздир. Советлар мамлакатининг ёшлари уни авлоддан авлодга етказиб, давом қилдирмоқда. Бундан тўрт йил аввал ўртоқ Л. И. Брежневнинг Байкал-Амур магистрали қурилишини оталиққа олиш тўғрисидаги чақириғига жавобан Кремлдаги Съездлар саройи залидан БАМга ВЛКСМ XVII съезди номли отряд жўнаб кетганди.

Мана бугун Кремлдаги Съездлар саройида БАМнинг энг яхши қурувчилари ўнинчи беш йилликнинг энг муҳим объектлари: БАМга, Ғарбий Сибирдаги Уренгой газ конига, Усть-Илимскка, «Атоммаш»га, РСФСРнинг Ноқоратупроқ зонасига жўнаб кетаётган ВЛКСМ XVIII съезди номли отряд кўнгиллиларига эстафетани топширдилар.

«Ташаббускорлар марши» садолари остида ВЛКСМнинг XVIII съезди номли отряд залга кириб келади.

БАМ қурилишидаги ВЛКСМ XVII съезди номли отряднинг комиссари, Ленин комсомоли мукофотининг лауреати, «Тиндатрансстрой» тресги комсомол-ёшлар бригадасининг бошлиғи Владимир Мучицин ёшлар ғайрати ҳақида гапиради.

БАМнинг ёш қурувчилари ВЛКСМнинг XVII съездида ўртоқ Л. И. Брежнев сўзлаган нутқида меҳнатимизга берган юксак баҳодан бахтиёрдирлар ва бундан завқланмоқдалар. Бугун биз ишонтириб айтамизки, сизларнинг комсомоллик йилларингиздаги анъаналар, ДнепроГЭСнинг, қўриқ ерларнинг стахановча мароми 70-йиллар комсомол-ёшларида ҳам яшамоқда.

Делегат БАМнинг ёш қурувчилари номидан қурувчилар меҳнат рапортини КПСС ва Совет давлати раҳбарларига топширади.

ВЛКСМ XVIII съезди номли Бутуниттифоқ комсомол отряди ВЛКСМ XVII съезди номли отряд жангчиларининг меҳнат қаҳрамонлиги эстафетасини қабул қилиб олади. БАМнинг шонли қурувчилари отрядга ВЛКСМ Марказий Комитетининг байроқларини тантана билан топширадилар.

Тюмень область Надим шаҳридаги комсомол-ёшлар 3-қурилиш-монтаж бошқармасининг бригадири, ВЛКСМ XVIII съезди номли Бутуниттифоқ зарбдор отряднинг командири Павел Баряев сўзга чиқиб, ёшлар улуғвор ишларни шараф билан бажарадилар, деб партия ва ҳукуматимизни ишонтиради.

Делегатлар ВЛКСМ XVIII съездининг КПСС Марказий Комитетига, КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Л. И. Брежневга табрикномасини ғоят баланд руҳ билан, узоқ давом этган гулдурос карсаклар остида якдиллик билан қабул қиладилар.

ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари Б. Н. Пастухов съезд ёпилишида нутқ сўзлади.

Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзининг XVIII съезди ёпиқ деб эълон қилинади. Делегатлар ва меҳмонлар «Интернационал»ни куйлайдилар.

Гулдурос олқишлар бошланиб кетади. Совет халқи шарафига, Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, унинг ленинчи Марказий Комитети, КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси, Леонид Ильич Брежнев шарафига хитоб сўзлари жаранглайди. Қудратли «Ура!» садолари янграйди. Делегатлар: «Ленин!», «Партия!», «Комсомол!» деб хитоб қиладилар.

(ТАСС).

ВЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ

28 апрелда ВЛКСМ XVIII съезди сайлаган ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи пленуми бўлиб ўтди. Ташкилий масалалар муҳокама қилинди.

Пленум **Б. Н. Пастухов**ни ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари қилиб сайлади.

В. В. Григорьев, В. А. Гусейнов, А. П. Деревянко, А. В. Жуганов, В. М. Мишин, З. Г. Новожилова, Д. А. Охромий, А. В. Федулова, Д. Н. Филиппов ВЛКСМ Марказий Комитетининг секретарлари ва бюро аъзолари қилиб сайландилар.

А. Г. Борцов, В. Г. Волчихин, В. Н. Ганичев, Э. Ғ. Ғафуржонов, В. С. Глебов, А. Н. Колякин, А. И. Корниенко, И. Е. Лисенко, В. Г. Сидорик, К. С. Султонов, Г. И. Янаев ВЛКСМ Марказий Комитети бюросининг аъзолари қилиб сайландилар.

Н. Е. Андрианов, В. С. Балтрунас, В. П. Грошев, В. А. Катунин, С. П. Кулешов, К. М. Платонов, Б. Н. Рогатин ВЛКСМ Марказий Комитети бюро аъзолигига кандидатлар қилиб сайландилар.

* * *

ВЛКСМ Марказий ревизия комиссиясининг мажлиси бўлди. **В. Б. Арсентьев** ВЛКСМ Марказий ревизия комиссиясининг раиси қилиб сайланди.

(ТАСС).

ТРАНСПОРТЧИЛАР ҲАМКОРЛИГИ

Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши транспорт доимий комиссиясининг автомобиль транспорти ва шоссе йўллар тўртинчи секциясининг 32-мажлиси Тошкентда ўз ишини тамомлади. Бу мажлисда Болгария, Венгрия, ГДР, Куба, Руминия, Польша, Совет Иттифоқи, Чехословакия ва ЮСФР мутахассислари қатнашиб, 28 апрель куни қўшма протоколни имзоладилар.

Мажлисда халқаро йўлларда пассажир ва юк ташишни янада ривожлантириш масалалари кўриб чиқилди. Мутахассислар халқаро автомобиль йўлларида ҳаракат хавфсизлигини ошириш, пассажирларга хизмат кўрсатишни яхшилаш тажрибасини ўртоқлашдилар, транспортда кооперацияни янада чуқурлаштириш йўлларини белгиладилар. Бу ишларнинг ҳаммаси социалистик иқтисодий интеграция комплекс программасига мувофиқ олиб борилмоқда.

Тошкент меҳмонлари Тошкентдаги учинчи автомобиль корхонасида ишнинг ташкил этилиши билан танишдилар, республиканинг диққатга сазовор жойларини кўздан кечирдилар, Самарқандда бўлдилар.

(ЎзТАГ).

МУДДАТИДАН ИЛГАРИ

Ўзбекистон ССР Бинокорлик материаллари саноати министрлигига қарашли саноат корхоналарининг коллективлари КПСС Марказий Комитети 1977 йил декабрь Пленуми қарорларига, КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг Мактубига жавобан товар маҳсулоти реализация қилиш тўрт ойлик планини 27 апрелда бажардилар. Ой охирига қадар пландан ташқари 2,55 миллион сўмлик маҳсулот реализация қилинади.

* * *

Қашқадарё области саноат корхоналарининг коллективлари КПСС XXV съезди қарорларини бажара бориб, Майолди меҳнат вахтасида муваффақиятга эришдилар — беш йилликнинг учинчи йили январь-апрель ойларида маҳсулот етиштириш ва реализация қилиш программаси барвақт, 25 апрелда адо этилди. Ой охирига қадар планга қўшимча равишда 8 миллион сўмликдан кўпроқ маҳсулот реализация қилинади.

* * *

Наманган области саноат корхоналарининг коллективлари меҳнаткашларнинг Халқаро бирдамлик куни — 1 Майни муносиб кутиб олиш учун социалистик мусобақани кенг авж олдириб, маҳсулот ишлаб чиқариш ва реализация қилиш тўрт ойлик планини 25 апрелда, муддатидан илгари бажардилар. Апрель ойининг қолган кунлари ичида программага қўшимча равишда 9 миллион сўмликдан ортиқ маҳсулот реализация қилинади.

* * *

Сурхондарё области саноат корхоналарининг коллективлари маҳсулот реализация қилиш тўрт ойлик планини муддатидан илгари, 26 апрелда адо этдилар. Тўрт ойлик пландан ташқари 6,5 миллион сўмлик маҳсулот реализация қилинади. (ЎзТАГ).

Л. И. БРЕЖНЕВ

ТИКЛАНИШ

Совет кишиларининг ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ эсдаликларига бўлган ғоят катта қизиқишини, эсдаликларнинг ҳозирги шароитда партиявий-сиёсий ишларни янада такомиллаштиришдаги, меҳнаткашларни партия ва халқнинг революцион, жанговар ва меҳнат шон-шуҳрати анъаналари руҳида тарбиялашдаги беқиёс аҳамиятини назарда тутиб, Л. И. БРЕЖНЕВнинг «Новый мир» журналининг 1978 йил бешинчи сонида эълон қилинган «Тикланиш» хотираларини эълон қилмоқдамиз.

1

Темир-терсак ва шағаллар орасидан ўтўланлар бўй чўзиб қолган, узоқдан ёввойилашиб кетган итларнинг увуллаши қулоққа чалинар, теварак-атрофда чордеворлар-у куйиб кетган дарахтларнинг шохларида қарғаларнинг инлари қорайиб кўринади. Бундай манзарани гражданлар урушидан кейин кўрганман, лекин у кезларда заводларнинг киши кўнглига ғашлик солувчи сукунати қўрқитган бўлса, ҳозир улар умуман култепага айланиб кетган эди.

1946 йилнинг ёзи иссиқ келди. Ўша йили партия мени Запорожьега юборди. Олдинига областдаги жамики ишлар билан танишиб, қурилиш ва қишлоқ хўжалигига алоҳида эътибор бериш топширилганди. Партия Марказий Комитетининг тегишли мандатини олиб, вақтни ўтказмай, областга жўнаб кетдим.

Улуғ Ватан урушидан кейин дарҳол демобилизация қилинмагандим. У ерга етиб борганда ҳарбий формани ҳали ечиб улгурмагандим. Эрта саҳарлаб қурилишга қараб кетдим, лекин машина коксохимгача, аниқроғи бу корхонанинг баҳайбат корпусларидан қолган вайронагача аранг етиб борди. У ёғига йўл йўқ, яёв юришга тўғри келди. Алламаҳалгача кезиб юрдим, ҳамма ерда қаққайиб турган бетонлар... ғишт парчалари, ахлат уюмлари, абжағи чиқиб ётган устма-уст қалашиб кетган тўсинлардан бўлак ҳеч вақо йўқ. Кўз қараб тўядиган ҳеч нарса кўринмайди.

Тўпланиб қолган уюмлар зудлик билан тозаланар, минг-минглаб қурувчилар объектларда ишлашар, деярли барча объектларда ёппасига иш борарди . Қарийб механизмларсиз, қўл кучи билан ишлашарди. Бу ишнинг ниҳояси йўқдек туюларди. Йўл-йўлакай мени одамлар билан таништиришди. Уларнинг кўпларини кейин танидим, эслаб қолдим. Аммо ҳозирча бу кишиларнинг изоҳларини тинглардим, асосан кўздан кечирардим. Негаки, асосий нарса изоҳларсиз шундоқ ҳам маълум: аслини олганда диёримизда металлурглар ва энергетикларнинг бундай ажойиб шаҳри йўқ эди. Ҳамма нарса портлатиб, куйдириб юборилган, уруш вайрона қилиб юборган эди.

Урушдан олдинги Запорожьени яхши билардим. Ўшанда мен ишлайдиган Днепропетровск бу ерга жуда яқин бўлиб, машинада бир ярим соатлик йўл эди. Азалдан дўстона мусобақалашиб келаётган қўшниларимизга тез-тез бориб-келиб турардик. Соя-салқин хиёбонлар, фавворали шинам майдонлар, чиройли уй-жой бинолари хотирамда қолган. Запорожьеликлар булар билан фахрланишар, уларнинг Хортица оролидаги дам олиш базаси ҳамда бутун шаҳар бўйлаб то Днепргача ястанган кенг Ленин номли яшил проспекти яхши эсимда қолган. Одатда, кечқурунлари уйга қайтарканман, қизғиш шуъла «Запорожсталь» домналари узра мовий осмонда яллиғланиб кўринар, олдинда сувга акси тушган юзлаб шуълалар машҳур тўғон ёйини ярқиратиб турарди.

ДнепроГЭС—Совет ҳокимияти йиллари мобайнида қурилган шунчаки юзлаб электростанциялардан бири эмас, бугунги кунда ундан ҳам кучлилари, бундан ҳам такомиллашганлари бор. Лекин бу ДнепроГЭС биз учун Советлар мамлакати индустриал қудратининг бамисоли рамзи бўлиб қолган. Кинохроникадан, газета ва журнал суратларидан ҳаммага яхши таниш бўлган бу тўғон ўзига хос гўзаллик касб этган. Яқинда бу ерга экскурсия қилган бир студент қиз шундай ёзув қолдириб кетганини менга айтиб беришди: «Бизнинг диёримиздаги ДнепроГЭС бамисоли адабиётдаги Пушкин, музикадаги Чайковскийдир. Волгада, Ангарада, Енисейда қанча-қанча гигантлар пайдо бўлмасин, улар совет энергетикаси отахонининг улуғворлигига соя ташлай олмайди». Жуда топиб айтилган!

Урушдан кейинги ўша йили бу ноёб иншоотга нечоғли зарар келтирилганлигини кўриш ачинарли ва оғир эди. Гитлерчилар тўғоннинг баданига ҳар бири ярим тонна келадиган юзта авиабомбани жойлаб кетишганди. Сапёрларимиз ва разведкачиларимизнинг қаҳрамонлиги туфайлигина тўғон бутунлай йўқ бўлиб кетишдан сақлаб қолинди. Совет қўшинлари Днепрни кечиб ўтганида тўғондаги тиркагичлардан бирида узиб ташланган симни кўриб қолишди. Бу сим тўппа-тўғри портлагичга уланган экан. Узиқ сим ёнида ўлдирилган жангчининг жасади. Унинг кимлигини аниқлаб бўлмади. Ўшандан буён тўғон дарвозаси ёнида бу сим номаълум қаҳрамонга ёдгорлик бўлиб, осилиб турибди.

Фашистлар ўзларининг ваҳшиёна режаларини охиргача амалга оширолмаган бўлсалар-да, турбиналар, генераторлар, кранларнинг ҳаммаси портлатиб юборилган. сув ўтказгичнинг қирқ еттитасидан ўн еттитаси омон қолганди. Днепр бўйида сув омбори энди йўқ эди. Қадимий қоялар қип-яланғоч. Сокин оқишига ҳамма одатланиб қолган дарё яна илгаригидай соҳиллар бўйида кўпикланиб мавжланарди. Ўшанда днепропетровскликлардан бири ёзган мана бу шеър жуда машҳур бўлиб кетганди:

Днепрга соқчи қоялар — қадим,
Пойида тўлқинлар абадул-абад.
Шаҳид жангчиларнинг шону шуҳратин
Соҳиллар минг йиллар сақлагай албат...

Украинларда маъноси жиҳатидан жуда аниқ, образли п е р е м о г а — ғалаба деган лўнда бир сўз бор. Совет кишилари ҳамма қийинчиликларга бардош бериб, ҳамма нарсага чидаб, урушларнинг энг оғиридан ғолиб бўлиб чиқишди. Энди улар вайронагарчиликни енгиб, тинч меҳнатда ғалаба қозонишлари лозим эди.

Ниҳояси йўқдек туюладиган жазирама, уқубатли мана шу ишнинг аҳволи билан танишарканман ўйлаб кетдим: бу ерда ишни нимадан бошлаш керак? Айтишим кераки, таассуротларим унчалик яхши эмасди. Фашистлар шаҳардаги етмишта заводнинг ҳаммасини портлатиб кетган. «Запорожсталь»да тунука прокати станини тиклаш бошланганида ўрта қатордаги ҳамма устунларда қизил бўёқ билан лотинча битилган «F» ёзувига кўзимиз тушиб қолди. (немисча «фойер» — «олов» сўзининг бош ҳарфи). Қизил стрелкалар толнинг қаёққа қўйилиши лозимлигини кўрсатиш учун қўйилганлигини билдирарди.

Бутун шаҳар ҳам вайронага айланган. Давлат комиссияси ҳисоблаб чиқди: Запорожьеда мингдан кўпроқ йирик уй-жой, йигирма тўртта касалхона, етмиш тўрт мактаб, икки институт, беш кинотеатр, икки юз ўттиз тўққиз магазин вайрон қилинганди. Шаҳар сувсиз, ёқилғи-ёнилғисиз, электрсиз қолган. Запорожье атрофидаги қишлоқ хўжалигига ҳам жуда катта талафот етказилган.

Партия Марказий Комитети мени бу областга мураккаб пайтда юборди. Келишимдан тахминан бир ойча илгари 1946 йил 27 июлда «Правда»да «Запорожсталь»ни тиклаш нега чўзилмоқда» деган мақола босилиб чиққанди. Унда бу саволга шундай жавоб берилганди. «Асосий сабаб—уюшқоқлик йўқлигидадир. Ишларни ташкил қилиш ва механизациялаш лойиҳаси йўқ. Амалда график ҳам йўқ. Планнинг бажарилиши физик ҳажмда эмас, балки сўм билан ҳисобга олинмоқда. Шу тариқа кўзбўямачилик авж олиб кетмоқда...» Сўнгра «Правда» «Уч партия комитети ва бир қурилиш» сарлавҳали янги мақола билан чиқди. Унда район, шаҳар ва область партия комитетлари қурувчиларнинг ишига ҳадеб аралашаверив, амалда етарли ёрдам бермаётганликлари, баъзан эса малакасиз ёрдам кўрсатаётганликлари танқид қилинганди. Ниҳоят, ВКП(б) Марказий Комитетининг ва у билан боғлиқ бўлган УКП(б) Марказий Комитетининг «Украина партия ташкилотида партия ва совет раҳбар кадрларини тайёрлаш, танлаш ва тақсимлаш тўғрисида»ги қарори чиқди.

Вазият ана шундай эди. Бу ҳақда УКП(б) Запорожье область комитетининг XI пленумида очиқ-ойдин ва қатъий гаплар бўлди. Қурилишлар билан олдиндан танишиб чиққач, пленумда қатнашдим. Пленум арафасида менга партия Марказий Комитетидан Запорожьега телефон қилишди:

— Сизни обкомнинг биринчи секретарлигига тавсия этишга қарор қилинди. Пленумни ўтказинг.

Запорожьега ВКП(б) Марказий Комитетининг бўлим мудири етиб келди. Пленумнинг иккинчи масаласи ташкилий масала бўлди: ВКП(б) Марказий Комитетининг тавсиясига биноан мени Запорожье область партия комитетининг биринчи секретари этиб сайлашди. Бу воқеа 1946 йили 30 августда бўлганди.

Бутун областдаги ишнинг аҳволи учун партия ва халқ олдидаги масъулиятни ҳаётимда биринчи марта рўй-рост аниқ ҳис этдим. Мендан шунчаки виждонан ишлашнигина кутишмасди. Сезиларли силжишлар, қатъий ўзгаришлар бўлиши керак эди. Бутун область партия ташкилотининг иш услубини янгилашни, қатор корхоналарда, аввало «Запорожсталь»да қурилиш суръатларини кескин тезлаштиришни кутишарди. Бу вазифа давлат учун фақат хўжалик жиҳатдан эмас, балки сиёсий маънода ҳам муҳим эканлигини яхши тушунардим.

Бунинг моҳияти нимада эди? 1946 йил март ойида қабул қилинган тўртинчи беш йиллик план (1946—1950 йиллар) ҳақидаги Қонун «Запорожсталь»ни тиклашни кўзда тутарди: «Жанубда юпқа совуқ катан листи ишлаб чиқариш тиклансин» деб ёзилганди унда. Атиги бир сатр, лекин унда ишни тушунадиган кишилар учун жуда салмоқли маъно бор эди. Бироқ вазифанинг мураккаблигини ҳисобга олиб, бу объектни биринчи навбатдаги иш қилиб қўйишмаган. Вайроналардан тозалаш учун бир неча йил вақт кетади, деган гаплар ҳам юрарди. Ишлаб чиқаришни бошқа жойда янгидан ташкил этиш осонроқ бўлармиди, деган фикрлар ҳам билдирилганди. Масалан, фашистлар ҳужумидан зарар кўрган мамлакатларга ёрдам кўрсатиш учун тузилган халқаро ташкилот—ЮНРА мутахассислари худди шундай маслаҳат беришганди. Улар Запорожьеда бўлиб, «Запорожсталь»ни тиклаш умуман бўлмаган иш, ундан кўра янги завод қурган арзон тушади, деб ёзишганди.

Бу мутахассисларни омилкор эмас ёки виждонсиз мутахассислар деб айтиш учун менинг ҳечқандай асосим йўқ. Улар ҳамма нарсани обдон кўриб чиқишди. нарсани аниқлашди, вайроналикни, техника даражасини, ўша вақтдаги энергия қувватимизни, кўтарма механизмлар, меҳнат ресурслари ва шу сингариларни — ҳамма-ҳаммасини ўлчаб чиқишди. Улар «фақат» халқимизнинг жон фидойилигини, совет кишиларининг ватанпарварлигини, партиянинг ташкилотчилик иродасини баҳолай олмагандилар.

Океан ортидаги сиёсатдонлар ҳам буни ҳисобга олишмаганди. Чамаси, улар Приднепровьедан қувиб чиқарилган фашист генерали Штюльпнагелнинг Гитлерга айтган қуйидаги сўзларига жуда-жуда ишонгилари келган бўлса керак: «Вайрон қилинган нарсаларни тиклаш учун Россияга йигирма беш йиллик муддат керак бўлади». АҚШ империалистлари энг мудҳиш башоратларга ишонгилари келарди. Чунки ўша вақтга келиб улар гитлерчиларга қарши коалициядаги ўз иттифоқдошлари бўлган СССРга муносабатларини кескин ўзгартириб юборишганди.

Америка сиёсатдонлари билан муомала қилиш умуман қийин иш эканлиги маълум бўлиб қолди. Президент Франклин Рузвельт вафот этган. Оқ уйни янги маъмурият эгаллаб, олдинги «қатъий» ваъдаларнинг ва «мустаҳкам» шартномаларнинг ҳаммасини дарҳол унутиб юборган эди. Масалан, америкаликлар ДнепроГЭС учун агрегатларнинг тўла комплектини тайёрлаб беришмоқчи эди. Аммо учта машинани сотгач, уларни етказиб беришни бирданига тўхтатиб қўйишди. Улар пўлат листини стратегия материаллари рўйхатига киритиб, кутилмаганда уни ҳам бизга сотмай қўйишди. Ҳолбуки, бундай листсиз автомобиль ҳам, трактор ҳам чиқариб бўлмасди. Кекса авлод кишилари урушдан кейинги йилларда йўлларимизда кабиналари тахтадан, қанотлари фанерлардан ясалган юк машиналари юрганлигини, балки эсласалар керак.

«Совуқ уруш» даври бошланди. У узоқ йиллар, амалда йигирма йил давом этди. Бу капиталистик давлатларнинг бизнинг қийинчиликларимизга умид боғлаб, ўзларининг иродаларини бизга ўтказиш, ички ишларимизга аралашиш учун қилган биринчи ва, афсуски, охирги уринишлари эмасди. Уларнинг нияти аниқ эди: барибир Совет Иттифоқи мана шу машиналарни, мана шу пўлат листларни сўрашга мажбур бўлади, коммунистлар ҳеч қаёққа қочиб қутулолмайди, таъзим билан келиб, тиз чўкишади... Хўш, биз нобуд бўлдикми? Чекиндикми? Ҳаракатимизни тўхтатиб қўйдикми? Йўқ! Океан ортидаги донишмандлар ўз сиёсатларида хато қилишди. Буни бугунги кунда эслатиб қўйилса, фойда бўларди. Чунки бу нарса ҳам ибратли, ҳам актуалдир.

Социалистик экономиканинг резервлари, планли хўжалигимизнинг имкониятлари битмас-туганмас эканлиги, мамлакатнинг буюк қудрати, зарур бўлиб қолган тақдирда у кучларни тўплаб, асосий йўналишларга жамлай олиши мумкинлиги яна бир бор бутун жаҳонга кўрсатиб берилди.

Натижада қуйида сўз юритилажак қурилишларда олиб борилган ишлар тўхтатиб қўйилдигина эмас, балки аксинча тобора илдамроқ суръатларда давом этди. Америкаликлар етказиб беришдан бош тортган турбина ва генераторларни биз учун Ленинград ва Новокраматорск ишчилари, инженерлари, конструкторлари тайёрлаб беришди. Гарчи жуда қисқа муддат берилган бўлса ҳам, улар Америка машиналаридан ишончлироқ, кучлироқ машиналар ишлаб чиқаришди.

1947 йилнинг эрта баҳорида қайта тикланган ДнепроГЭС дастлабки ток берди. Пўлат листи ишлаб чиқаришга келганда шуни айтиш кераки, совет кишилари мумкин бўлмаган нарсани қилишга—ғоят мураккаб ишлаб чиқаришни ниҳояти бир йилда тиклашга муваффақ бўлишди. Серго Оржоникидзе номли «Запорожсталь» заводининг биринчи навбатини (бешта цехнинг ҳар бири амалда бир завод эди) ўша 1947 йилнинг кузидаёқ фойдаланишга топширдик.

Мен ўша катта зафарларнинг шоҳиди ва иштирокчиси бўлганлигимдан, урушдан кейинги тикланишнинг муҳим участкасини менга ишониб топширганларидан, унутилмас йилда запорожьеликлар билан бирга ишлаганлигимдан бахтиёрман. Ўша кезларда кўп нарсаларни обдон ўйлаб чиқишимга, тушуниб олишимга, кўп нарсаларни ўрганишимга тўғри келди. Бу ерда жуда қийин мактабни ўтадим.

2

Мана шу ёзувлар устида ишлаётиб партия ва совет архивлари ходимларидан ўша йилларнинг баъзи материалларини менга юборишларини илтимос қилдим. Фурсатдан фойдаланиб, берган ёрдамлари учун уларга миннатдорчилик билдирмоқчиман, анча ҳужжатларни унутиб юборган эканман, баъзиларини энди кўрдим.

Масалан, область партия комитети бюросининг дастлабки мажлислари протоколининг (1946 йил сентябрь) саҳифалари шундай туюлди. Эсимда, узоқ мажлис қилдик: тезда ҳал қилиниши лозим бўлган кўп иш тўпланиб қолган экан. Уларнинг унча тўла бўлмаган рўйхати қуйидагича:

Нововасильевск район партия комитетининг ҳисоботи:

Тайёрлаш министрлигининг тайёрлов пунктлари ва корхоналарида донни қўриқлаш ва сақлаш ҳақида;

ҳосилни ўриб-йиғиб олиш учун нефть маҳсулотлари келтириш ва областда дон тайёрлаш тўғрисида;

Васильевск ва Осипенко районларида кузги экиш ва шудгорлашнинг бориши тўғрисида;

ВКП(б) Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Колхозларда қишлоқ хўжалик артели Уставини бузиш ҳолларини тугатиш тадбирлари тўғрисида»ги қарори ҳақида;

Запорожье немис-фашист босқинчиларидан озод қилинганлигининг уч йиллигига тайёргарлик кўриш тўғрисида...

Ишларнинг бунчалик кўплиги мени дарҳол қамраб олди. Уларни тезликда ҳал қилиш керак бўлиб, улар оқимига кўмилиб кетиш қийин эмасди. Шуларни ўйлаб, жорий ишлар билан шуғулланиш керак, бошқа иложи йўқ, аммо ташкилотчилик ва партиявий-сиёсий ишларни тубдан яхшилаш масалаларини энг биринчи ўринга қўйиш лозим, деган хулосага келдим.

Дастлабки таассуротларим тўғри чиқди. «Запорожсталь» майдончасида одамлар жуда гавжум эди. (Қурилиш «авжига минган» кезларда қирқ етти минг кишига борарди.) Одамлар кўп бўлгани билан коллекив ҳали шаклланиб етмаганди. Турли министрликларнинг ҳар хил бош бошқармаларига бўйсунувчи қирққа яқин қурилиш бошқармалари ва ёрдамчи-пудратчи ташкилотлар ишларди. Бу идораларнинг бир-биридан ажралиб қолганлиги, битмас-туганмас баҳслашувлар, бир-бирини айблашгача бориб етиш ҳоллари дарҳол кўзга ташланиб қолди. Улар ҳамма жойда иш бошлашар ва ҳеч қаерда ҳеч нимани битиришмасди. Интизом паст, ўзаро алоқа ва ҳамкорлик йўқ. Бошқача қилиб айтганда, одамларни уюшқоқ коллектив қиладиган нарса йўқ эди.

Пухта иш қилиш вазияти, партиявий талабчанлик вазиятини яратиш ҳақида ғамхўрлик қилиш дастлабки ишим бўлди. Ҳозирги кунда ҳеч ким қурилишни графиксиз бошламайди, аммо у вақтда баъзи раҳбарлар бизнинг шароитимизда график билан ишлаш мутлақо мумкин эмас, деб жиддий ишонтирмоқчи бўлишарди. Гўё бу «нормал» қурилиш эмас — вайроналарни йиғиштиряпмиз, қувурлар, тўсинлар, рельсларни, машиналарнинг бутун қолган деталларини қазиб оляпмиз. шундай экан, меҳнатни нормаллаштириб бўлмайди.

Бу нарсага одатланиб қолинган эди: одамлар нормасиз ишлашарди, меҳнат унумдорлиги чамалаб ўлчанарди. Бошқача қилиб айтганда, планни нозик деб билинган жойларга мослаб, ўсиш суръатларини шунга тенглаштиришар, смена ёки ой мобайнида қайси ишни бажариш ғоят **зарурлигини** эмас, балки қайси ишни қилиб улгуриш **мумкинлигини** ўйлашарди.

Бундай кайфиятга барҳам бериш керак эди. Шаҳар партия комитетининг пленумларидан бирида (ўша пайтдаги тартибга кўра айни пайтда шаҳар партия комитетининг ҳам биринчи секретари эдим) шу ҳақда махсус гапиришга тўғри келди. Стенограммага кўра мен қурувчиларни бундай деб уялтирган эканман: «Қишлоқ хўжалигини олиб кўринг. Экиш ишлари бораётганида ҳар куни кечқурун маълумот оламан, улар ишига аралаша оламан, ёрдам бера оламан, қолоқ районга ёнилғи, эҳтиёт қисмлар юбороламан. Наҳотки, қурилиш майдонида ҳам худди шундай аниқлик бўлишига эришолмасак? Ҳозирча бутун улкан комплекс учун график тузиш қийинлик қилар, аммо ишга тушириладиган, ҳал қилувчи объектларда график ниҳоятда зарур. График бўлмас экан, —деб давом этгандим мен, —қўлимизда назорат қилиш, талаб этиш, рағбатлантириш, керак бўлса жазолаш учун воситалар бўлмас экан, у ҳолда ишни кескин олға силжитиш ҳақида ўйлаш ҳам мумкин эмас».

Обкомнинг позициясини «Запорожсталь» директори А. Н. Кузьмин ҳам, «Запорожстрой» трестининг янги бошқарувчиси В. Э. Димшиц ҳам актив қўллаб-қувватлашди. Кузьмин бу ерда урушдан илгари ҳам ишлаган эди. Димшиц бўлса бу ерга мендан сал кейинроқ келганди. Улар ҳар жиҳатдан бошқа-бошқа тақлиддаги одамлар бўлишса-да, ҳайрон қоларли даражада бир-бирларини тўлдиришарди.

Анатолий Николаевич Кузьмин ўрта бўйли, миқтидан келган, пенсне тақиб юрадиган, эслашимча, ҳеч қачон овозини кўтармайдиган киши эди. Қиёфасига кўра у типик зиёли инженер эди. Ҳолбуки, узоқ йиллар ўтганидан кейин билсам, у Питер пролетарлари оиласидан экан. Ғоят билимдон, ақлли, юксак ишчан, қобилиятли эди. Ишлаб чиқариш соҳасида обрўси зўр эди. Аммо ҳаммадан кўра кўпроқ унинг босиқлиги ёдимда қолган. Бирор иш юришмай қолгудек бўлса ҳам, план бажарилмай қолса ҳам Анатолий Николаевич ҳеч кизишмасди. Ишлар юришиб, митинглар ўтказилса ҳам яна пинагини бузмасди. Ҳамиша бирдай, ишчан одам эди.

У заводда оғир дамларни бошидан кечирди. 1941 йилнинг августида фашист қўшинлари Днепрнинг ўнг қирғоғини эгаллаб шаҳарни ўққа тута бошлашди. Армиямиз қирқ беш сутка сўл қирғоқни қаҳрамонона сақлаб турди. Шу вақт ичида биргина «Запорожсталь»нинг ўзидан тўққиз минг олти юз вагон ғоят қимматли машина-ускуналар олиб чиқиб кетилди. Бу жасорат эди: артиллерия отишмалари остида, бомбардимонлар остида одамлар ниҳоятда оғир станларни қисмларга ажратишар, машина узелларини боғлашар, уларни платформаларга ортишар, тамғалар қўйишар, монтаж схемаларини тузишарди. Буларнинг ҳаммаси А. Н. Кузьмин назорати остида бажарилди. Капитан ўз кемасини энг охирида тарк этгани каби, у ҳам заводдан гитлерчилар корхона территориясига бостириб киришидан ярим соат илгари чиқиб кетди.

Ярим йил ўтгандан кейин, запорожьелик прокатчилар группаси Новосибирскда юпқа листли станда ишлай бошлашди. Ер ости тоннелларидан йиғиштириб олишга улгурилган (тўққиз юз километрдан зиёд) электрокабель мамлакат Шарқидаги ўнлаб мудофаа заводларини комплекслаш имконини берди. «Запорожсталь» машина-ускуналарининг асосий қисми эса Магниткага олиб борилган эди. У ерда тез орада мамлакатга юксак сифатли махсус металлар қўшилган пўлатдан тайёрланган зирҳ етказиб берувчи ўртача листли цех қурилган эди.

Димшиц табиатан Кузьминнинг акси: кўпинча баҳо беришда қатъий бўлар, аммо у ҳам иш стратегиясини аъло даражада билар ва айтиш мумкинки, тактик раҳбарликнинг устаси эди. Дадил инженерлик ечимларини ёқтирар, новаторни қувватлай олар ва вайсақининг адабини боплаб бериб қўярди. Қурувчилар умуман ўзига хос одамлар бўлишади: уларнинг планёркаларида парламентда айтилмайдиган иборалар эшитилиб қолган ҳоллар ҳам бўларди. Шуни айтиб ўтишни истардимки, юмшоқ ва оққўнгил Кузьмин ҳам бундай вазиятда ўз позициясини принципиал ва қатъий ҳимоя қила оларди.

Одатда қурувчилар билан фойдаланувчилар ўртасида муроса бўлмайди. Аммо, Кузьмин билан Димшиц ҳамиша умумий тил топа олишарди, улар ўртасида низолар бўлганини эслолмайман. Область партия комитети уларнинг муносабатларига муттасил таъсир кўрсатиб турарди. График ҳақидаги масалада дастлабки кунларданоқ улар мен билан ҳамфикр бўлишди, натижада график реал ишга айланди. Қатъий суткалик график турли бошқармалар амалга оширадиган ишларни бир-бирига уйғунлаштирар, объектларни ишга туширишнинг қатъий муддатларини контрол қилишга ёрдам берар эди. Бу бизнинг умумий ғалабамиз эди. Пухта тузилган графиклар кейинчалик босмахонада китобча шаклида кўпайтириларди. Бу китобчалар қурилиш раҳбарларидагина эмас, балки мастерларда, прорабларда, партия, касаба союз, комсомол ходимларида, қурилиш майдонига келиб турадиган журналистларда ҳам бўларди. Улар ошкоралик қарор топишига хизмат қиларди. Бу эса коллектив шаклланиши учун ҳам зарур эди. Одам теварак-атрофда нималар бўлаётганидан хабарсиз, ўз участкасида уймалашгани бошқа-ю, қурилишда бўлаётган ҳамма ишлардан хабардор бўлиб, умумий сафдаги ўз ўрнини билиши бошқа.

Лекин графикни жорий этиш бу ишнинг ярми, холос. Унинг бажарилишини кун сайин назорат қилишга, кенг ва янада ошкора ҳисоб бериб турилишига эришиш лозим эди. Қурувчилар бу масалани ҳам ҳал қилишди. Улар диспетчер хизмати аппарати тузишди. Григорий Лубенец бош диспетчер бўлди. Ҳозир у УССР оғир саноат корхоналари қурилиши министри. (Умуман бизнинг ўша заводларимиз ва қурилишларимизда кўпгина яхши партия ва хўжалик раҳбарлари ўсиб етишди). У пайтда Лубенец ёш, бақувват йигит бўлиб, ўнлаб телефонлар қуршовида ўтирарди. ҳамма нарсани кўриш, ҳамма нарсани ёдда тутиш, ҳамма ерга улгуриш ва ҳар куни соат 17.00 да диспетчерлик рапорти ўтказилганида ҳар қандай саволга жавоб беришнинг уддасидан чиқарди. Бекорчи тортишувлар, нима биландир таъминланмадик, нимадир келтирилмади, деган баҳоналар барҳам топди—маълумотлар ҳамиша аниқ бўларди.

Қурувчиларнинг кенгашларида бўлиш менга ёқарди: уларнинг оператив мажлислари ҳақиқатан ҳам оператив ўтказилар, «беш минутлик»лар икки соатлаб чўзилиб кетмасди. Бунга ўз-ўзидан, осонлик билан эришилмади. Сусткашликни бартараф этиш, «бўлса бўлар, бўлмаса ғовлаб кетар» психологиясига қарши кураш олиб боришга тўғри келди. Аммо, аста-секин ҳамма нарса жой-жойига туша бошлади, қурилиш изга туша бошлади, бирон-бир келишмовчилик юз бериб қолгудек бўлса, пайсалга солинмай ҳал этила бошланди.

Эсимда, 1947 йил май ойининг бошларида обкомнинг кичик залида «Запорожстрой» партия-хўжалик активининг йиғилишини ўтказаётган эдик. Димшиц ишларнинг бориши ҳақида ахборот берди. Кузьмин ҳам сўзга чиқиб, ғоят аниқлик билан қурувчиларга ўз эътирозларини баён қилди, ишчилар ҳам сўзга чиқишди. Мажлисни якунлашимга тўғри келди. Кучларни ишга тушириладиган объектларга марказлаштириш зарурлигини таъкидладим. Ўшанда ТЭЦ билан домна печи шундай объектлардан эди:

— Аҳвол жуда қизиқ бўлиб қолди. Жуда катта тажрибангиз бўлса ҳам шуни тан олишингиз кераки, қурилишнинг бундай суръатлари, бундай кўламларига биринчи марта дуч келмоқдасиз. Ишга тушириш муддати эса ҳаммамиз учун қатъийдир. Кучларни ишга тушириладиган объектларга тўпламасдан туриб, таъбир жоиз бўлса, зарбдор кучни яратмасдан туриб, ишларни ўз муддатида бажара олмаймиз. Баъзи участкаларда, жумладан, домнадек муҳим объектда ҳозирча биз залворли куч билан эмас, тарқоқ кучлар билан ҳаракат қилдик. Буни зарбдор куч деб бўлмайди.

Ўша йили бизнинг ҳаммамиз мана бу усулни ҳам ўргандик —ишга шайланишдан олдин кучларни бир ерга жамлайдиган бўлдик. Бу усул бутун мамлакат томонидан инобатга олиниб муносиб баҳоланган эди. «Запорожсталь» ва ДнепроГЭСнинг тикланиши куч ва маблағларни умумхалқ қурилишининг зарбдор участкаларига марказлаштирилган ҳолда тўплашнинг ажойиб намунаси деб тан олинди. Кейинчалик кўплаб йирик қурилишларимиз худди шу тахлитда олиб борилди. Кривой-Рогдаги ғоят кучли 9-домна, Ждановдаги «3600» стани, Волга автозаводи ва КамАЗ шундай бунёд этилди; бу тажрибадан бугунги кунда Тюмень нефтчилари ва газчилари, Байкал-Амур магистрали қурувчилари ҳам фойдаланмоқдалар.

Фурсатдан фойдаланиб, мамлакатимизнинг биз босиб ўтган кечаги куни билан янгидан қўйилаётган масалаларнинг ғоят чамбарчас ўзаро алоқасини таъкидлаб ўтмоқчиман. Планларимиз кўлами, проблемаларнинг миқёси ва мураккаблиги йил сайин ошиб бормоқда. Уларни янги босқичда, янгича ҳал этишга тўғри келмоқда. Аммо, бунда социализм қурилишининг ғоят бой практикасини, партия ва халқ оммасининг тарихий тажрибасини назарда тутиш зарур.

Ҳозир, масалан, Ғарбий Сибирь ерларини комплекс ўзлаштириш ва ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантириш алоҳида аҳамиятга молик программадир. Бу чиндан ҳам замонамизнинг буюк қурилиши бўлиб, ўз миқёси, капитал маблағларнинг ҳажми, техника ва транспорт вазифаларининг мураккаблиги жиҳатидан олдинги йиллардаги ва илгариги беш йилликлардагига нисбатан чинакам буюк қурилишдир. Шундай экан, тўпланган тажрибани ҳисобга олиб, бу ерда кучларнинг сочиб юборилишига йўл қўймаслик айниқса муҳимдир. Ресурсларни асосий йўналишларга ўз вақтида концентрациялаш, биринчи навбатда қилинадиган ишларни, яъни халқ хўжалиги учун қандай аҳамиятга эга эканлигига қараб проблемаларни ҳал этиш навбатини тўғри белгилаш вазифаси тобора кўндаланг бўлиб қолмоқда.

Кам маблағ сарфлаган ҳолда энг кўп ва тез самара олиш ҳар қандай масалани ҳал этганда пировардида эришиладиган натижаларга қараб ёндаша билиш маҳорати, конкрет звеноларни топа билиш маҳорати —планлаштириш ва умуман, хўжалик раҳбарлигининг санъати худди мана шундадир.

Хуллас, Ленин тили билан айтганда, бутун занжирни тортиб олиш мумкин бўлган бўғинларни ажрата билиш аввалгидек биз учун ҳал қилувчи аҳамиятга эгадир. Биринчи навбатда буни мен Запорожье қурилишининг қистаданг ва жанговар йилида чинакамига тушуна бошладим ва ўз тажрибамда ишонч ҳосил қилдим.

3

Юқорида айтиб ўтилганидек, дастлабки кунларданоқ ташкилотчилик ишлари билан бирга партиявий-сиёсий ишларга ҳам катта эътибор беришга тўғри келди. Бу масалалар амалда бир йўла ҳал қилинарди. Ишнинг мураккаб томони шунда эдики, барқарор коллективлардан фарқли равишда бизда ҳамма нарса ҳаракатда эди. Уй-жой, маиший турмуш, хизмат кўрсатиш масалаларини ҳал қилиш лозим бўларди. Чунки, ҳар куни юзлаб кишилар: қурилишга демобилизация қилинган жангчилар, бошқа областлардан монтажчилар, Сибирь ва ураллик металлургларимиз Германияга ҳайдаб кетилган маҳаллий аҳоли, теварак-атрофдаги колхозларнинг ёшлари келарди. Одамлар партия учётига ўтишарди. Иш жараёнидаёқ ким нимага қодирлигини пайқаб олиш керак бўларди.

Қурилишнинг энг яхши кишилари ҳисобига партия сафлари тўлиб борди. «Запорожстрой»да 1947 йилнинг биринчи ярмида биз ВКП (б) сафига бутун 1946 йил мобайнида қабул қилинганига нисбатан қарийб икки баравар кўп кишини қабул қилдик. Улар орасида, масалан, монтажчи Иван Румянцев ҳам бор эди. Ўша йилларда у донг таратган эди. Шундай қилиб, кўпминг кишилик коллективнинг жанговар ядроси мустаҳкамланиб борди. Бинобарин, партия комитетининг секретари аввало сиёсий раҳбар эканлигини, ҳар бир коммунист эса сиёсий жангчи эканлигини одамларга эслатиб туриш муҳим эди.

Обкомнинг пленумларидан бирида УКП (б) Нововасильевск райкоми секретарини танқид қилиб қолдим. Умуман, у ташаббускор, дуруст ходим эди. Лекин хўжалик ишлари билан ҳаддан ташқари ўралашиб қолиб, боши билан шўнғиб кетарди. Ўшанда мен райком секретари биринчи навбатда йирик сиёсий ходим, партиямиз Марказий Комитетининг катта маъмурий районидаги вакили эканлигини айтдим. Баъзи секретарларимизнинг нутқлари эса кўпроқ хўжалик ходимларининг докладларига ўхшаб кетади —уларда сиёсий йўлни ҳис этолмайсан, дедим. Мана, Нововасильевск райкоми секретари ҳам тракторлар ва молалар тўғрисида бурро-бурро гапирди, гап партиявий ишга бориб тақалганида, дарҳол довдираб қолди. Бундай қилиш ярамайди! Партиявий ишда, аввало, вазиятни сиёсий жиҳатдан таҳлил эта билиш зарур. Ана ўшанда хўжалик ишларига қайси томондан ёндашишни ҳам билиб оласан.

«Запорожсталь» қурувчилари орқада қолган кунларда, Днепрострой катта қийинчиликларни бошидан кечираётган дамларда мен ҳамиша иш юришсин десанглар, бизга цемент беринглар деган гапларни эшитардим. Кўплар ҳамма нарса материалга боғлиқ деб ўйларди. Тўғри, материаллар етишмасди, лекин айни пайтда шу нарса ҳам аниқ эдики, одамлар ўзларининг камчиликлари ҳақида ўйлашни унутиб қўйишганди. Югур-югур, баҳслашувлар, қисқа муддатли юмушлар деб қилинажак ишлар аралашиб кетар, калаванинг учи йўқотиб қўйинларди. Ҳозир пленумлар, конференциялар, активларнинг стенограммаларини варақлаб ўтириб, кўпинча худди шу ҳақда гапиришга тўғри келганлигини эслайман.

— Цемент, шубҳасиз керак. Усиз бетон қориб бўлмайди. Лекин бундан ҳам муҳими шуки, тўғонга бетон ёткизувчи одамлар нима учун шу бетонни йигирма даражали аёзда қирқ метрли баландликда ёткизиб, шиббалаш кераклигини тушуниб олиши лозим. Гитлерчиларда техника, жанг қилиш учун нима керак бўлса ҳамма нарса кўп эди. Лекин барибир биз енгиб чиқдик. Чунки биз ҳам, ўзимиз жангга бошлаган солдатлар ҳам олов ва ажал сочувчи душман истеҳкомларини нима учун штурм қилишга кетаётганлигимизни яхши англардик. Мана шу боисдан партия ташкилотлари инсон тарбиясини ўз фаолиятлари эътиборида тутишлари керак. Ана ўшанда цемент ҳам ва бошқа нарсалар ҳам шубҳасиз тезроқ топилади ва ишларимиз ҳам яхшироқ кўчади.

Нутқларимизда урушни озмунча эсламасдик. Фронтдаги мисоллар ўша пайтда айниқса яқин ва тушунарли бўлгани учунгина эмас, балки ўша йили бутун вазият жанговар бўлгани учун ҳам шундай эди — қурилишлар бамисоли жанг майдони эди. Днепропетровскликлар билан биринчи учрашувимни яхши эслайман. Ишга киришганимдан кўп ўтмай, ВКП(б) Марказий Комитетининг қарори билан улкан қурилиш коммунистларини бирлаштирувчи Днепрострой райкоми тузилди. Уларнинг биринчи конференцияси ишчанлик вазиятида ўтди, ишчилар, инженерлар, хизматчиларнинг бошлиқлари сўзга чиқиб ўткир техникавий проблемаларни кўтаришар, камчиликлар ҳақида гапиришар, бир-бирларини койиб қолишарди. Мен президиум столи ёнида ўтириб, диққат билан тингладим, баъзи нарсаларни блокнотимга ёзиб олдим. Кейин сўз олдим.

Балки баъзи ўртоқлар обком секретари сўзга чиқа солиб нотиқларнинг қайси бири ҳақ ва қайси бири айбдор эканлигини айтишини кутишгандир. Лекин мен онгли равишда баҳсларга қўшилмасликка аҳд қилдим. Биринчи учрашувдаёқ бундай қилишнинг мавриди бўлмаса керак деб ҳисобладим. Умуман гидроқурилиш техникаси ҳақида сўзлаб ўтирмайман — бу ишларни менсиз ҳам ҳал қилоласизлар, дедим. Диққат-эътиборни энди биз ташкилотчилик ва сиёсий ишга қаратсак, фойдали бўлади. Дастлаб уч асосий масалани: қурилишдаги интизом, танқид ва ўз-ўзини танқид, социалистик мусобақани ривожлантириш масалаларини айтишга жазм қилдим.

«Бизда мусобақа қай тахлитда қўйилган? Очиқ айтишим кераки, жуда ёмон. Улуғ Ватан уруши кунларида айниқса материаллар, устахоналар ва бошқа-бошқа нарсалар етишмаслигига қарамай, қўшинлар олдига урушнинг ҳал қилувчи босқичларида қийин вазифалар қўйилганида кўргазмали агитациядан жуда актив фойдаланиларди. Чунончи, Киевни олишга тайёргарлик кўраётганимизда қўшинлар ўрмонда жойлаштирилди. Лекин плакат ва шиорлар кўзга ташланиб турадиган жой йўқ эди. Сизлар дарахтлар танасига тилиб ёзилган «Навбат — Киевга!» деган сўзларни кўришингиз мумкин эди. Бир парча фанерга «Жангчи, эртага сен Киевда бўласан!» деган сўзлар ёзиб қўйилганди. Ёзиш мумкин бўлган ҳамма нарсага — танкларга, араваларга, автомашиналарга ёзилган ана шундай қисқа чақириқ сўзларни дилга жо

(Давоми учинчи бетда).

ТИКЛАНИШ

(Боши иккинчи бетда).

қилиб Берлингача бордик. Прагани озод қилгандик. Бугун мен станцияда, тўғонда бўлдим. Лекин на шиор, на чақириқ, на бирорта илғорнинг фамилияси, нима учун курашаётганимиз ҳақида бирорта рақамни кўрганим йўқ. Кўргазмали мусобақанинг аҳволи мана шундай.

Партия комитети, дегандим ўшанда, меҳнат зарбдорларининг ҳаммасини билиши керак. Фақат билиб қолиш керак эмас. Агитатор ва пропагандистларнинг ёрдамида уларнинг ютуқларини, энг муҳими, иш методларини барча қурувчиларнинг мулкига айлантириши керак. У ёки бу бригада планни неча процент бажарганини матбуот, радио орқали, варақалар ёрдамида эртага ҳамма билиши керак. Биз партия тўплаган воситаларнинг ҳамма арсеналидан фойдаланишимиз лозим. Агар партия комитети мусобақанинг таъсирчанлигига эришса, уни чинакамига оммавийлаштирса, у ҳолда ДнепроГЭС ўз муддатида ишга туширилади. Агар партком фақат план бўлимининг маълумотлари билангина танишиб қўя қолса, буни социалистик мусобақага раҳбарлик деб бўлмайди...

Залдан овоз: Бизда нуқул маълумотларга қараб баҳо беришади!

— Демак, бундай иш практикасига барҳам бериш керак. Мусобақа тўғридан-тўғри ички партиявий ишнинг савиясига боғлиқ. Партия бирор мураккаб масалани ҳал қилмоқчи бўлса, ички партиявий ишни кучайтиришини ҳар биримиз яхши биламиз. Агар қурилишда қаттиқ партиявий интизом бўлса, биз тартиб ўрната оламиз ва ҳамма ишимиз яхшиланиб кетади. Негаки, коммунист учун партия буйруғидан ҳам кўра қудратлироқ янграйдиган буйруқ йўқ...»

Бугунги кунда бу нутқни ўқирканман, баъзи қайтариқларни пайқаб қоламан, лекин умуман олганда бундай позицияни мен ҳозир ҳам маъқуллаган ва қўллаб-қувватлаган бўлардим. Чунки ҳар қандай йўл, сиёсий йўл кун сайин, ой сайин кўзланган мақсадга эриша борганингда, бу сўзларингдан қайтмаган ҳолда, қарорларингни унутмаган ҳолда, ўз ғояларингни ривожлантира борганингда ишлаб чиқилади. Мана, яна бир стенограмма. Суҳбат бошқа йиғинда боради, лекин темаси айнан ўшандай:

«...Яна шуни ҳам таъкидлашга мажбурманки, ўртоқлар, сизлардаги кўргазмали агитация қурилишнинг бориши ва миқёсини сираям ифодалай олмайди. Умумий чақириқлар ҳали ҳеч кимга наф келтирган эмас. «Запорожсталь» — Жануб дурдонаси!» Чиройли плакат? Ҳа, чиройли. Тўғрими? Албатта тўғри. Аммо ундан нима фойда, нимага даъват этади? Бизга ҳаракат учун конкрет даъватлар керак, рақамлари ҳам муддати, инженер-новаторларнинг, стахановчиларнинг, етакчи касб кишиларининг исми-шарифи ёзилган плакатлар керак. Шунда ҳам бир йўла ва ҳамиша тасдиқлаб қўйилган кишилар эмас, балки бугунги кунда мусобақада олдинги маррага чиқиб олган янги-янги кишиларни кўрсатиш керак. Биз халққа Запорожстрой меҳнатчиларининг ана шу ажойиб когортасини кўрсатиб беришимиз керак!» Ташкилотчилик иши ҳам, сиёсий иш ҳам бир мақсадга қаратилган эди. Область партия комитети одамлар оммаси коллективга айланиши, коллективда етакчилар, ҳамма илғайдиган, кўзга яқин кишилар камол топишига интиларди. Бундай кишилар кўплаб етишиб чиқди ҳам. Мен уларни орқаваротдан билмасдим. Қурилишларда, улар ишлайдиган жойларда бўлганимда уларнинг ўзлари билан юзма-юз суҳбатлашиб билиб олардим. Худди жангда траншеядаги каби бундай вазиятда одамларни яхши билиб оласан.

Мана бир ажойиб тақдир. Ҳар гал Днепростройда бўлганимда тўғон баданига бетон етказиб бераётган қизларнинг жарангдор овозини узоқдан эшитардим. Қош-кўзларигача рўмол тангиб олган, цемент чанги босган бу қизлар жазирама иссиқда ҳам, аёзли кунларда ҳам қувноқ эдилар. Ишлар қандай бораётганини сўраганингда, ҳамиша «Яхши!» деган жарангдор овозни эшитасан. Бу республиканинг фахрий китобига ёзилган Аня Лошкарёва бригадаси эди. Зарбдор, комсомол, фронтчи бригадалар қатнашган актив йиғилишларидан бирида танаффус пайтида олдимга ясанган-тусанган қизлар кириб қолишди. Эски танишларимни дарҳол таний олмадим.

— Сизларнинг бригадаларингиз ҳам фронтчи бригадами?

— Фронтчи эди.

— Йўқ, Аня, бунга қўшилмайман. Тошқин бўлиши кутиляпти, яхши бетон керак. Барча бригадаларнинг иш сифати сизларга боғлиқ. Сизларнинг фронтингиз ҳали олдинда.

Қизлар яхши ишлашарди. Октябрнинг ўттиз йиллиги нишонланаётган пайтда мен уларни намойишчилар орасида кўриб қолиб, микрофондан «Аня Лошкарёва бригадасига салом!» деб қичқирдим. Минбарга қараб, кулимсираб қўйишди...

Орадан кўп ўтмай, Аня қаттиқ касалга чалинганини эшитиб қолдим. Уруш йилларидаги оч-юпун болалик ўзини кўрсатибди — сил касаллигига чалинибди. Албатта, биз Аянинг соғайиб кетиши учун ҳамма нарсаларни қилдик, унга бошқа ишни таклиф этдик. Лекин у «Қурилишсиз ва қизларсиз яшай олмайман!» деб ҳеч кўнмади.

ДнепроГЭСни тиклашдаги хизматлари учун Анна Лошкарёва Ленин ордени олди. Орадан бир неча йил ўтгандан кейин, Молдавияда йўлимиз яна тўқнашди: у соғайиб, эри билан бирга Дубоссар ГЭСини қурибди. Имоним комилки, уни фақат дорилар ва жануб санаторийлари шифолагани йўқ. Аня қувноқлиги, ишни ташлаб кетиб, ўз ёғига ўзи қовурилмагани, тўлақонли ҳаёт кечиргани учун ўзини-ўзи қутқарди. Менга яқинда шуларни айтиб беришди: Анна Степановна тўртта азамат ўғлонини тарбиялаб, ҳозир ишчи ётоқхонасида комендант бўлиб ишламоқда. У ёшларнинг яхши мураббийси бўлди, деб ўйлайман.

Бошқа қурилиш майдонида қувур монтажчиси Иван Румянцев билан танишиб қолгандим. Ёш, қўйкўз, қадди-қомати келишган, доно, ақлли, ўз ишининг ҳақиқий устаси эди. Жуда эрта ишчи бўлиб етишди: отаси фронтда ҳалок бўлгач, онасига ёрдам беришга аҳд қилганди. Лекин у мактабда ололмаган нарсаларига синчковлиги, тажрибаси ва таланти туфайли эришди. Иван Ярославлда, Горькийда, Чирчиқда корхоналар қурган, бизда эса Запорожсталда ишларди. Ўшанда у пайтда янги бўлган йирик блокли монтаж қилиш методини таклиф этган эди.

— Қувурларни ернинг ўзида йиғяпмиз, — деб тушунтиргандн менга, — шу ерда тўғрилаяпмиз, юмшатяпмиз, бўғинлар улаяпмиз. Шундай қилсак енгил, қулай ва албатта тез бўляпти. Тайёр узелларни кранда ёки чиғирда юқорига кўтаряпмиз, фақат яхлит қилиб улашгина қоляпти. Ҳеч қандай сир-асрори йўқ.

— Қалтис эмасми? Одамларга хавфли эмасми?

У кулимсиради:

— Кўз қўрқоқ, қўл ботир. Сиз хавотир олаверманг, Леонид Ильич, биз олдиндан ҳаммасини ўйлаб кўрганмиз, инженерлар ҳам текшириб чиқишган.

Металлургияда трубопроводлар кўп бўлади, улар барча цехларни бир-бири билан боғлаб, ҳамма йўналишларга чирмашиб кетади — бу қизғин иш участкаси эди. Монтаж бошқармаси партбюроси аъзоларига Румянцевдан очиқ партия йиғилишида сўзга чиқишни сўрашларини маслаҳат бердим. Йиғилиш ҳақидаги ҳисоботни «Строитель» деган газетамиз босиб чиқарди, кейин «Правда» «Иван Румянцев тажрибаси — барча қурилишларга!» деган катта мақолани эълон қилди, бу метод мамлакатда кенг тарқалди.

Кейинчалик Иван Александрович Варшавадаги Маданият ва фан саройи қурилишида ишлади, Ҳиндистондаги Бхилаи металлургия комбинатини монтаж қилишда ёрдамлашди... Бундай учрашувлар кўп бўлган эди, ҳаммасини санаб улгуриш қийин, бу ерда номларини тилга олмаган ўртоқлар мендан хафа бўлмасликларини сўрардим. Мен уларни унутмаганман.

4

Сирасини айтсам, одамларни, айниқса, яхши одамларни эслаб юриш партия ходимининг ҳам инсоний бурчи, ҳам профессионал вазифаси ҳисобланади. Улар билан ҳамиша мулоқатда бўлиш керак. Бу ҳол партия ходимини бойитади, унинг ҳаёт билан алоқасини мустаҳкамлайди, одамларнинг фикр-ўйлари, қизиқишлари, эҳтиёжларини чуқур ўрганишга ёрдам беради. Ниҳоят, ўзинг учун яхши инсонни, ишчини, колхозчини, қурувчини, агрономни, рассомни, журналистни, олимни очишинг ниҳоятда мароқли. Мен бунинг учун ҳеч қачон вақтимни аямаганман, бахтимга партиявий ва сиёсий ишнинг характери ҳам бунга ёрдам беради.

Запорожьедаги бюро мажлисларидан бирида обком секретарлари ўртасида вазифаларни тақсимладик. Менинг зиммамга тушган вазифаларни айтмоқчиман: областга умумий раҳбарлик, бюрога масалаларни тайёрлаш, қишлоқ хўжалиги, пропаганда ва агитация, облплан, область комсомол комитети, Давлат хавфсизлик ва Ички ишлар министрликларининг бошқармалари, прокуратура ишларига раҳбарлик, кадрлар масаласи. Буларнинг ҳаммасининг ичида энг асосийси одамлар, энг муҳими, уларни тушуниш ва улар сени тушунишидадир.

Биринчи секретарнинг ишида иккинчи даражали ишлар бўлмайди. Айтайлик, аҳолини қабул қилишни муҳим деб ҳисобламай бўладими? Яқинда Марказий телевидение орқали «Запорожсталь»нинг кекса экскаваторчиси чиқиб шундай бир воқеани айтиб берди. Унинг хотини ҳамма озиқ-овқат карточкаларини йўқотиб қўйибди. Тўрт киши қарийб бир ойга нонсиз қолишибди. Обкомнинг биринчи секретари қабулига бордим, — деб ҳикоя қилади у ишчи, — обком секретари ёрдам кўрсатиш ҳақида фармойиш берди. Менинг ўзим бу воқеани аллақачон унутиб юборганман. У эса эсидан чиқармабди. Унинг учун бу нарса ўшанда ҳаётий муҳим масала эди.

Нон карточкалари билан боғлиқ воқеа, рамзий эпизод. Унинг заминида бошимиздан кечирган жуда оғир қийинчиликлар ётади. Уруш вайронагарчилигидан кейин далалардаги ғаллани ўриб-йиғиб олиш, уни сақлаш, талон-торож қилинган, ёндириб юборилган фермаларда чорвачиликни деярли қайтадан ривожлантириш учун ақл бовар қилмайдиган меҳнат сарфлаш керак бўларди. Ишчи ошхоналарида овқатланишни йўлга қўйиш болалар муассасалари ва касалхоналарни озиқ-овқат билан таъминлаш, бунинг устига янгидан қуриш учун озмунча куч-ғайрат талаб этилмасди. Ўн минглаб кишиларни уй-жой билан таъминлаш ниҳоятда машаққатли эди. «Биз уй-жойга эга бўлмай туриб, заводни фойдаланишга топширолмаймиз», — деб таъкидларди деярли ҳар бир йиғилишда Кузьмин ва ҳақиқатан ҳам у ҳақ эди. Олдинроқ бўлса ҳам шуни айтаманки, шаҳарни тиклаш даврида худди шу Запорожстрой уй-жойларни қуришнинг одатдаги муддатини уч баравар қисқартирувчи жадал поток усулини жорий этган эди. Ахир, уйлар ҳозиргидек типовой эмасди, хилма-хил ва ҳар хил ҳажмда бузилган чор деворларни тиклашга тўғри келарди. 1947 йилда эллик беш минг квадрат метр уй-жой фойдаланишга топширилган эди. Бу ўша вақтлар учун жуда катта ютуқ эди...

Ҳозиргача асосан ДнепроГЭС ва «Запорожсталь» ҳақида гап борди. Лекин бундан шаҳар ва областда муттасил эътибор қилиниши керак бўлган бошқа объектлар бўлмаганди, деган маъно келиб чиқмаслиги керак. Айтайлик, «Коммунар» комбайн заводи тикланаётган эди. Аввалига ҳали ярим хароба цехларда завод ўриш-ғарамлаш машиналари ишлаб чиқарди, омон қолган комбайнларни ремонт қилишда колхозларга ёрдам берди, улар учун мосламалар тайёрлаб берди. Булар ҳам биз учун жуда муҳим эди. 1946 йил кузида обком бюроси анча такомиллашган янги машинани ишлаб чиқаришни жадаллаштиришни талаб қилди. 1947 йил кўкламида бюрода гап «С-6» комбайнларини кўплаб ишлаб чиқариш устида борди, обкомнинг октябрь пленумида эса бундай комбайнлар ишлаб чиқариш учинчи кварталда иккинчи кварталдагига нисбатан 3,3 баравар кўпайганлиги таъкидланди.

Ўтмишга назар ташлаб, қилинган ишларни эслаб биз одатда бу тажрибадан бугунга ярайдиган ва келажак учун фойдали нарсаларни оламиз. Қийин, машаққатли дамларда ўз тажрибамда бизда анъана бўлиб қолган методнинг тўғрилигига ишонч ҳосил қилдим: обком бюроси муттасил қатъият билан, талабчанлик билан мураккаб масалаларга қайта-қайта мурожаат этарди. Масала қўйилган экан, уни охиригача ҳал этмоқ керак! Уюшқоқликни, интизомни ва масъулиятни ошириш қарорларнинг ижросини текширишдан ажралмасдир, деган позиция йиллар давомида мустаҳкам ўрнашиб қолди. Агар бизнинг хўжалик раҳбарларимиз ўзлари қабул қилган қарорларининг ҳаммасини тўла-тўкис бажарганларида кўпгина камчиликлар ҳақида сўз ҳам бўлиши мумкин эмасди.

Бир пайтлар Запорожьеда маҳаллий қурилиш материаллари проблемаси жуда кескин бўлиб қолди. Днепрострой ҳам, Запорожстрой ҳам, ўша «Коммунар» ҳам, бутун область бўйича уй-жой қурилиши ҳам шунга боғлиқ бўлиб қолганди. Одатдагидек, объектив қийинчиликларни пеш қилишди, ҳар хил қоғозбозлик ва важларни кўрсатишлар бўларди, ҳеч нима қилиб бўлмайдигандек туюларди. Лекин 1947 йил март ойида бу масалани бюрода кўриб чиқдик, май ойида унга яна қайтдик, кун сайин назорат қилиб туришни унутмадик, йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб «ғишт» деган сўз протоколлардан ғойиб бўлди. Проблема ҳал этилди.

Хўжалик, уй-рўзғор ишлари билан боғлиқ бўлмаган, аммо инсон тақдирига тааллуқли масалалар билан ҳам шуғулланишга тўғри келарди. Хавфсизлик органлари фашистларга ёрдамлашган сотқинларни, ин-инига кириб кетган полицайлар, жазо отряди қатнашчиларини қидириб топиб, фош этиш ишларини олиб борарди. Бундай одамлар қасосдан қочиб қутулолмаслиги керак эди. Аммо бу ишни ниҳоятда диққат-эътибор ва эҳтиёткорлик билан олиб бориш, софдил кишиларни шубҳа остига олиб, ҳақорат қилиб қўймаслик керак эди. Бундай ишда партиянинг иштироки зарур эди. Менга оккупация қилинган территорияда ғайриихтиёрий қолган кишилардан сотқинликда шубҳаланмаслик керак деб алоҳида уқдиришга тўғри келарди.

Иккинчи томондан шуни таъкидлаш ўринлики, урушдан кейинги давр ниҳоятда ҳушёр бўлишни тақозо этарди. Фавқулодда ҳодиса юз бермаган ҳафта бўлмасди, ҳатто қуролли бандалар пайдо бўлиб қоларди, тунлари отишмалар эшитилиб қоларди. Мен кўпинча тунлари машина рулини ўзим бошқарган ҳолда кўп йўл юрардим. Бутун урушдан эсон-омон ўтиб, аллақандай дайди ўққа нишон бўлиш кишига алам қилади, албатта. Лекин очиғини айтганда, шахсий хавфсизлигимни ўйлашга сираям вақт йўқ эди. Мени бошқа нарса тўлқинлантирарди — бутун аҳолининг хавфсизлигини, осойишта ҳаётини таъминлаш лозим эди.

1947 йил февраль ойида обком бюроси жиноятчиликка қарши курашни кучайтириш чоралари тўғрисида алоҳида қарор чиқарди. Эсимда, бу фронтга коммунистлар ва комсомолларни ташлашимиз, тартибни муҳофаза қилиш органларини кучайтиришимиз, нопок кишилардан тозалашимиз лозимлиги айтилганди: «Аҳлоқ-одобга зид ҳатти-ҳаракатга йўл қўйган киши алмаштирилиши керак! Унинг ўрни бўш бўлгани яхши. Ҳеч бўлмаганда, бу жойнинг бўшлигини ҳамма кўради ва у ерга кучли ходимни юборишга тўғри келади. Ёки бу ишга жиддий, бутун коллектив билан киришайлик».

Милициянинг иши жуда муҳим эди. Запорожьега ҳар қанақа одамлар келиб турарди, шаҳар эса қоронғи, фонарсиз, транспортсиз эди. Одамларни тунаш ва безорилик ҳоллари учинчи смена ишини йўлга қўйишга жиддий тўсиқ бўлган пайт эсимда. Милициянинг обрўсини кўтариш, уни мустаҳкамлаш керак эди. (Шароит тақозосида кўпчилик қатори уларнинг формаси ҳам анча уриниб қолган эди). Мажлислардан бирида бундай дедим: «Шуларни назарда тутиб биринчи навбатда милиционерларнинг кийим-бошини янгилаш керак. Қонун ва тартиб қўриқчиси келаётганини одамлар узоқдан билиб олишлари керак».

Бундай олиб қараганда, гигант қурилиш проблемаларига нисбатан анча йирик туюлмаган бошқа ишлар ҳам ошиб-тошиб ётарди. Лекин буларнинг ҳаммаси ҳаётий ишлар бўлиб, ҳаммасига вақт топа билиш ва хатосиз ҳал этиш лозим эди. Равшанки, вазифалар обкомнинг бошқа секретарлари ўртасида тақсимланмаганида, ишга область партия комитетининг ҳамма бўлимлари ва аппарати жалб этилмаганида, ниҳоят бу масалаларнинг кўпчилик қисми совет ва хўжалик органларида амалда ҳал этилмаганида, аравани жойидан қўзғатолмаган бўлардим. Бу ўринда партия раҳбарининг муҳим бир фазилатини таъкидлаб ўтмоқчиман: у бошқа ходимларнинг вазифасини бажармаслиги, қайтага ҳамфикр ўртоқлар топиши, уларга ишониши, ташвиш ва меҳнат заруратини баҳам кўриши, масъул қарорларни коллектив бўлиб муҳокама этиши лозим.

Запорожьеда асосан кучли, билағон, ишбилармон одамлар тўпланганди. Андрей Павлович Кириленко обкомнинг иккинчи секретари бўлганлигини айтмоқчиман. Г. В. Енютин, П. С. Резник область партия комитетининг секретарлари, Н. П. Моисеенко шаҳар партия комитетининг иккинчи секретари эди. Шу тариқа мен таяна оладиган одамлар бор эди...

1947 йил кўкламидан бошлаб кун оша Запорожстройда бўлишга тўғри келди. Ҳатто ёзда иш кабинетимни ҳам ўша ерга кўчирдим. Қурилаётган ТЭЦ билан 3-домна орасида қўшимча станция бўлиб, унинг ярми портламай қолганди. Шу ерда менга хона топиб беришди, унга ёзув столи, телефон, икки стул ва мабодо кечки сменада қолгудек бўлсам, ётишга каравот қўйиб беришди. Кўпинча шу ерда ётиб қолардим.

Амалда қурилишнинг ҳамма масалалари билан шуғулланишга тўғри келарди. Вақт оғир, ҳар бир кун олдимизга янги проблемаларни кўндаланг қилиб қўярди: Эсимда, ўшанда икки сменада ишлашга ўтишга қарор қилдик. Бу ҳол қурилишни тезлаштириш, планни бажариш имконини берарди. Лекин чироқсиз тунларда ишлаб бўлмаслиги равшан. Областда эса электр лампочкаси топиш амри маҳол эди. Шунда мен ВКП(б) Марказий Комитетига, ўртоқ Ждановга хат билан мурожаат қилишга аҳд қилдим. Ҳол-аҳволни тушунтириб, уч мингта лампочка юборишни илтимос қилдим. Орадан уч кун ҳам ўтмаган эдики, ижобий жавоб билан бирга ҳатто лампочкаларни ҳам олдик. Иккинчи сменани ташкил этиб, кўп одамларнинг меҳнатини енгиллаштириш мумкин бўлди. Бу шундан далолат берардики, Марказий Комитет индустриал гигантни оёққа турғазиш билан тааллуқли бўлган ҳатто кичик илтимосларга ҳам катта эътибор билан қарарди.

Баъзан қурилишдан чалғишга тўғри келиб қоларди. Бир кун экин-тикин кезларида Бердянскдан шошиб қайтаётиб, даладаги ўтган йилдан қолган пичан устида тунаб қолдим. Эрталаб соат еттида Пологовск районига ўтдик. Райком секретари Шерстюк билан суҳбатлашиб, экиш қандай боряпти, техниканинг аҳволи қалай, деб суриштирдим. У бўлса нуқул чайналади.

— Сенга нима бўлди, Александр Саввич? Нима гап, очиғини айтавер?

— Менда-ку ҳамма нарса тартибли... Эрталаб радиони эшитдингизми?

— Йўқ, нимайди?

— «Правда»нинг бош мақоласида бизни бошлаб уришибди-ку! «Запорожсталь»ни тиклаш ишлари паст эмиш. Гаплар анча қаттиқ.

Икковимиз ҳам жим бўлиб қолдик.

— Шунақа дегин... — Энди Сталин телефон қиларкан-да. Кетишим керак.

Дарҳақиқат, кечаси И. В. Сталин телефон қилди. Жиддий гаплар бўлди. Биз эришган яқиндагина муваффақият деб юрган нарсаларимиз бирданига мағлубиятдек бўлиб чиқди. Вазият ўзгарди — бизнинг областимизда эмас, мамлакатда, дунёда ўзгарди. Пўлат листи ишлаб чиқарилиши лозим бўлган бутун комплексни ишга тушириш муддати шу яқин кузга кўчирилди, қурилиш суръатларини жадаллаштириш керак эди. Бу нарса «совуқ уруш» билан боғлиқ бўлганлигини олдин айтиб ўтгандим.

1947 йил 16 мартда СССР Министрлар Советининг қурилишнинг янги муддатлари ҳақидаги, ундан кейин машина-ускуналарни монтаж қилишни тезлаштириш тўғрисидаги қарори чиқди. 8 апрелда ВКП(б) Марказий Комитети қурилиш парткомининг иши тўғрисида, яъни қурилишни партиявий-сиёсий жиҳатдан таъминлаш тўғрисида қарор қабул қилди. Бир ой ичида мамлакатнинг олий партия ва давлат органлари бизнинг ишимизга тааллуқли бўлган учта қарор қабул қилдилар.

Марказий Комитет қарорида Запорожстрой партия комитети мураккаб шароитда юксак даражада туролмаганлиги учун кескин танқид қилинган эди. Гарчи мен йилнинг охирида ишга чинакамига киришган, гарчи бунда менинг айбим йўқ деб айтишим мумкин бўлса-да, масъулиятнинг бутун юкини ўз зиммамга олишим лозим эди. Бу обком биринчи секретарининг яна бир фазилати эди: раҳбар сифатида, коммунист сифатида — у қандайдир бир воқеада қатнашмаганман, ниманидир билмасдим, нима ҳақидадир бошқалар жавоб бериши керак, деган баҳонани кўрсата олмайди. Область партия ташкилотига раҳбарликни зиммасига олган соатдан бошлаб у ҳамма нарса учун жавобгар.

Марказий Комитет қарори чиққанидан уч кун кейин Запорожстройнинг очиқ партия йиғилиши ўтказилди. Очиқчасига, юз-хотирсиз гаплар бўлди. Ўз сўзимда қурилишдаги ишнинг аҳволини танқидий таҳлил этиб, УКП(б) шаҳар ва область комитетлари ишидаги камчиликлар тўғрисида ҳам батафсил сўзладим.

28 апрелда ВКП(б) Марказий Комитетининг қарори тўғрисидаги масалани Запорожье шаҳар партия комитети пленумининг мажлиси муҳокамасига киритдик. Қурувчилар ва фойдаланувчилар пленумга янги планлар графиклари билан келишди. Конкрет гаплашиб олдик. Масалан, Кузьмин мана бундай режалаб гапирди: март ойида эришган даража бўйича ишлайдиган бўлсак, домна печини ишга тушириш учун яна тўрт ой, совуқ прокат цехини ишга тушириш учун саккиз ой муҳлат керак бўлади.

— Март ойи плани бажарилди, деб хотиржамланиш ярамайди, — деди завод директори. — Ҳатто апрель ойи билан таққослангандa ҳам иш суръатлари камида икки баравар оширилиши лозим.

Меҳнат унумдорлигини кескин ошириш зарур эди.

— Қурилишда бугунги кунда 30 минг ишчи меҳнат қилмоқда, — дейилганди ўшанда шаҳарком пленумида. — Лекин барибир участкаларда одамлар етишмайди. Агар биз меҳнат унумдорлигини йигирма процент оширадиган бўлсак, бизга етишмаётган олти минг ишчининг ўрни қопланган бўларди.

Вақт йиллар билан эмас, ойлар, ҳатто кунлар билан ўлчанадиган пайтлар ҳам келди. Биз бажарилиши «мумкин» деган тушунча билан эмас, балки бажарилиши «зарур» деган тушунча билан планлаштиришимиз лозимлиги ҳаммага аниқ-равшан бўлди. Ҳар суткада бир миллион сўмлик қурилиш-монтаж ишларини бажаришга тўғри келади, деб эълон қилганимизда зал ларзага келди. У пайтда кўплар ўз кучларига шубҳаланиб қарашарди. (Ҳолбуки, бу марра майнинг охирига бориб эгалланди. Прокат цехлари ишга туширилгандан кейин кузга бориб бир суткада бажариладиган ишлар қиймати икки миллион сўмга етди).

Мен мажлиснинг охирида сўзга чиқдим. Қурилишда жанговар сафарбарлик вазиятини, умумий кўтаринкилик, тежамкорлик ва ички интизом вазиятини вужудга келтириш зарурлиги ҳақида гапирдим. Энди худди шу нарса асосий масала, бошқа ишлар шунга боғлиқ бўлиб қолган бош вазифа бўлиб қолганди. Чунки бу вақтга келиб камчиликларимиз ва имкониятларимизни очиқ-ойдин кўрсатиб бериш учун анча-мунча кузатишлар билан бойиган эдим.

Катта бир цехда дераза кўзлари билан том тунукаларига ойна қўйилиб орадан кўп вақт ўтмай, қўшни цехда портлаш ишлари ўтказганлигимизни эслатдим. Ойналардан асар ҳам қолмаганди. Бундан келиб чиқадики, иқтисод қилиш ҳақида ишчилар ўртасида агитация юритамизу, ўзимиз ойналарни йўқ қиламиз. Бундай ишлаш ярамайди! Запорожстрой парткоми бундай хўжасизлик учун, кимлигидан қатъи назар, раҳбар коммунистларни қаттиқ жазолаши керак. Буни жуда қатъий қилиб таъкидладим. Лекин шу ондаёқ яна қуйидагиларни қўшиб ўтишни лозим топдим:

— Фаолиятсизлиқ қилишимиз, масъулиятсизликни кечиришимиз хавфли нарса. Лекин партия комитетини мен кимларнидир партиядан ўчиришга, кимларгадир қоп-қоп виговор беришга чақирмайман. Бу ҳам иш методи эмас.

Ўртоқларни бошқа томонга оғиб кетишдан тийиш муҳим эди...

5

Дастлабки кунлардан бошлабоқ биз кадрларга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлишга эришдик, ташкилотимизда қарор топган партиявий хайрихоҳлик вазиятини қадрладик. Мен умуман ҳеч қачон қўпол, бақириб-чақириб раҳбарлик қилиш ёки одамлар айтганларидек, ўз «иродасини» ўтказиш методини ишлатиб, раҳбарлик қилиш тарафдори бўлмаганман. Чўчиб қолган одам зиммасига масъулият олмайди. Бизга эса ғоят кенг ташаббусни бўғиш эмас, аксинча, қўллаб-қувватлаш муҳим эди. Ўшандай нозик шароитларда биз новаторларсиз, актив изланишларсиз ҳеч нарса қилолмасдик. Дарвоқе, хотиржам шароитда шов-шув кўтаришга ҳеч қандай эҳтиёж ҳам йўқ.

Шундай мисол келтирмоқчиман. Бизда монтажда ўша пайтда кучли саналган БК-151 минора крани ишларди. Ишни жадаллаштирамиз деб уни ҳаддан ташқари кўп ишлатишди. Кран ағанаб тушиб, ишдан чиқди. Авария юз берганлигини хабар қилишганида, майдончага шошилиб келдим. Бақириқ, шовқин-сурон авжида. Кранчининг рангида қон қолмаган, котлован назоратидан ва ҳатто тергов органларидан келиб улгуришибди. Булар ичида фақат Кузьмин ўзини вазмин тутарди.

— Қурбонлар йўқми? — сўрадим ундан.

— Йўқ, — жавоб берди у. — Жуда қулай ағдарилибди. Атайлаб расчёт қилинганида ҳам бизнинг бундай тиқилинчда бундан яхшироқ бўлмасди.

Аниқлай бошладик. Ҳақиқатан ҳам кран бўш участкага қулаб ҳеч кимни ўлдирмабди, ҳеч нарсага зарар келтирмабди. Лекин, барибир «Зараркунандалик! Машинистни судга бериш керак! Прорабни судга бериш керак!» деган жазавали ҳайқириқлар ҳам қулоғимга чалинди. Мени тўғри тушунишларини истайман! Мен айби тўлиқ исботланган аблаҳларни, жиноятчиларни қаттиқ ва муҳими, шафқатсиз жазолаш тарафдориман. Лекин бу ерда қасддан ҳеч нима қилинмаганлигига ишонгач, фақат эҳтиётсизлик бўлганини кўриб, нега энди асабийлик ва қўрқув вазиятини туғдириш керак экан? Аксинча, шу ташвиш туфайли келиб чиққан афсусланиш кайфиятига барҳам бериб, одамларни вазиятдан тез, ғоят оқилона чиқиш йўлига йўллаш керак, деган фикрда бўлдим, бошқалардан ҳам шуни талаб қилдим.

Бу йўл топилди. Қурувчилар вант дерриклари системасини қўлландилар. Монтаж иши давом этди, ҳатто у графикдан чиқиб ҳам кетмади. Қаттиқ жазо бериш одамларга, қурилишларга, биз хизмат қилаётган ишга қандай наф келтирган бўларди? Борингки, бу иш бошқа кранчиларни, прорабларни қўрқитган ҳам бўлсин, дейлик. Лекин зарбдорларимиз, инженер-новаторларимиз «Фалон жойдан, писмадон жойгача ишлашса», улар инструкцияларнинг ҳамма параграфларига риоя қиладиган бўлишса, қурилишнинг ўта жадал муддатларини бажариш тўғрисида сўз ҳам бўлиши мумкин эмасди.

Вайрон қилинган нарсаларни тиклаш ҳақидаги фан йўқ эди, ёндириб, кул қилиб юборилган, ўпирилган, портлатилган иншоотларни тиклашдан сабоқ берадиган дарсликлар йўқ эди. Ҳаммасини биринчи марта, янгидан қилишга тўғри келди. Вазифанинг ўзи дадил, бинобарин новаторлик руҳини йўқотмаслик муҳим эди, ишчилар, инженерлар, партия ходимларининг дадиллигини рағбатлантириш лозим эди. Тўғри маънода ҳам, кўчма маънода ҳам ўша жазирама ёз кунларида зарбдор қурилишнинг ҳамма участкаларида одамлар одатдаги нормаларнинг белини букишарди.

Табиийки, бу билан улар таваккал қилишарди. Лекин бу ўзини оқлаган ва ўйланган, билимга, тажрибага, нозик ҳисоб-китобга таянган таваккал эди.

Масалан, темир йўл платформасидан саксон икки тонна келадиган прокат станини тушириш лозим эди. Лист прокатидаги кран эса ўттиз тонна юк кўтаради. Ҳамма инструкцияларга кўра, ундан ҳам кучли техника талаб қилинарди. Бригадалар бу ишдан воз кечишса, ҳеч ким ҳеч нима демаслиги мумкин эди. Улар керакли кранни излаб топинглар, уни жойига келтириб қўйинглар, биз кута-турамиз, деб туриб олишлари ҳам мумкин эди. Лекин бундай қилишмади улар.

Индамас, ҳатто кўринишдан бадқовоқ туюлган такелаж ишлари кекса мастери Александр Николаевич Чепига платформанинг ҳар томонидан айланиб ўтиб, ниҳоятда оғир станинани кўздан кечирди. Кейин унга тайёрлаб қўйилган пойдеворни текширди. Ўзича алланималарни чамалаб чиқиб, бригада билан бирпас маслаҳатлашиб ўтирди, инженерлар билан биргаликда расчётни текшириб чиқди. Натижада биз «цирк ўйини» деб номлаган номер кўрсатилди. Платформа билан пойдевор орасига шпаллардан кўприкча тайёрлашди. Сўнгра станинани юқори қисмга боғлаб, Чепиганинг буйруғи билан кран (ўша ўттиз тонналик) бу қисмни кўприкча устига олиб қўйди. Шундан сўнг бошқа томонини боғлаб, пойдеворга улашди. Шу тариқа аста-секин станина керакли ҳолатга қўйилди. Унинг сир-асрори шунда эдики, оғирликнинг катта қисми ҳаммавақт мустаҳкам асосга тушди. Бу чиндан ҳам талантли ишчининг лаёқати, топқирлиги ва аниқ ҳисоб-китобига асосланган фокус эди.

Худди шу йўл билан у кейинчалик бир юз ўттиз тонналик прокат стани қайчилари станинасини силжитди. Шу тариқа вақт нормаси тўқсон баравар қисқарди! Худди шунга ўхшаган эпизод ТЭЦни тиклаш пайтида ҳам юз берган эди. Ўшанда қозоннинг оғир барабани анча баландликка кўтариб қўйилганди. Иш масъулиятли, бу ерда ҳам керакли кранлар йўқ эди. Лекин инженерлардан бири камқувватли кран қаноти ва бинонинг ўзидаги устун ёрдамида аралашига кўтаришни таклиф қилди. Союзпроммонтаж мутахассислари ҳайрон бўлиб қолишди. Лекин улар қозон залига етиб келишганида барабан ўрнатиб бўлинганди. Бир неча кун ўрнига бу ишга 32 минут вақт кетди. Бир куни Сталинграддан келган монтажчилар группаси билан учрашиб қолиб: «Салом гвардиячи ўртоқлар!» деб сўрашдим. Уларнинг кўплари ҳали солдат гимнастёркасини ечмаганликлари учун эмас, балки ишнинг ниҳоясига етказувчи монтажчи бўлганликлари, узил-кесил муддат шуларга боғлиқ эканлиги, энди улар сира ҳам чекинишлари мумкинмаслиги важидан уларга шундай деб мурожаат қилдим. Одатдагидай участкада нима янгилик борлигини суриштирдим, улар бўлса хахолашди. Бунинг боисини айтиб беришганди, мен ҳам кулиб юбордим.

Ҳақиқатан ҳам қизиқ ҳодиса бўлганди. Уларнинг қўлига: «Аварияли! Бугуноқ бажариш керак. Лившиц» деган қатъий резолюция қўйилган чертёж тушиб қолган экан. Монтажчилар уни кўриб, ҳанг-манг бўлиб қолишибди: жуда қатъий нормаларга кўра бу ерда камида уч кунлик иш бор эди. Шундай кезларда бўладиган қаттиқ-қурум гаплар ҳам бўлди, албатта. Лекин иложи йўқ. Ақлни бир жойга тўплаб, ўша кўрсатилган кундаёқ монтаж қилиб бўлишди. Бу пайт конструкторлик бюросидан бир қиз уларнинг ёнига югуриб келиб: «Чертёж қани» — деб сўраб қолган. Маълум бўлишича, Гипроземнинг энергосектори бошлиғи ўртоқ Лившицнинг резолюцияси умуман монтажчиларга тааллуқли эмас экан. У ниҳоят чертёждан нусха олиб беришларини сўраган экан.

Деярли ҳамма участкаларда одамлар фидокорона, бутун талантларини сарфлаб, астойдил меҳнат қилишарди. Топшириқни бажармагунча уйга қайтмаган ҳоллар ҳам бўлган. Қайси бир салқин жойда уч-тўрт соат ухлаб олиб, яна ишга тушиб кетишар, бир неча кунлаб қурилишда қолиб кетишарди. Аввал бошданоқ обком эришмоқчи бўлган вазият, ялпи кўтаринкилик, ғоят собитқадамлик, ўз кучларига беқиёс ишонч вазияти юзага келганди. Қурилишда ҳал қилувчи ўзгариш юз берганини ҳис этдим. Энди биз олға ва яна олға бораверамиз. Ғоят дадил планларни, ғоят қисқа муддатли ишларни бажаришга қодир меҳнат гвардияси ўсиб етишди. Фронтда қалъа кетидан қалъани эгаллагандек, суръатни қўлдан бой бермаслик муҳим эди...

Запорожчилар меҳнати самаралари умумий меҳнат фронтида анча сезиларли бўлиб қолди. «Дастлабки беш йилликлардагидек,— деб ёзганди «Правда»,— бутун мамлакат «Магнитострой» ва «Кузнецстрой»ни қурганидек эндиликда «Запорожстрой» сўзи ҳам фақат қурувчиларни эмас, Запорожье металлургия заводининг тезроқ тикланишига даҳлдор бўлган барча кишиларнинг жанговар иш пароли бўлиб қолиши керак».

Одамларга илҳом бағишлашнинг кўпгина воситалари орасида ўша ёзда матбуот, ёрқин большевистик сўз катта роль ўйнади. Запорожьега ишга келишим биланоқ, область газеталарининг тиражини оширишни талаб қилдим. Мамлакатда қоғоз етишмаётган бўлса ҳам, ВКП(б) Марказий Комитети бизни қўллаб-қувватлади. Ишчи посёлкаларини радиолаштиришга ҳам муваффақ бўлдик. Кейинчалик аппарат ходимлари уларнинг иш тажрибасида биринчи марта обком секретари бюрога Запорожстрой кўп тиражли газетаси — «Строитель» редакцияси ҳисоботини қўйганлигидан ҳайрон қолиб юришди. Бюро қарорига: «Партком омма ўртасида олиб бориладиган идеология ишини кучайтиришда газетанинг ғоят катта ташкилотчилик ролини етарли баҳолай олмаяпти, ундан минбар сифатида фойдаланмаяпти...» деб ёзиб қўйилди.

Ғоят қизғин дамларда қурилиш майдонида «Правда», «Радяньска Украина», «Большевик Запорожья» газеталарининг кўчма редакциялари ишлаб турди. Область газетамизнинг агитация ва пропаганда бўлими мудири Андрей Клюненкони фронтдан буён билардим. У билан бирга Кавказдан Прагагача боргандик. У жасур полк комиссари эди. Дадил журналист ҳам бўлди. Газета ишида бу фазилат ҳам зарур. «Большевик Запорожья» кўчма редакциясининг муҳаррири Владимир Репинни ҳам яхши эслайман. Озғиндан келган, новча бўйли, кўзойнак тақиб юрадиган бу киши ўта синчковлиги билан ажралиб турарди. Биринчи бўлиб қурилиш янгиликларини билиб оларди ва дарҳол газета, варақалар орқали бу янгиликлар ҳаммага маълум бўларди.

Алоҳида муҳим ҳодисалар ҳақидаги варақаларни биз мунтазам чиқариб турдик. Комсомоллар бу варақаларни шаҳарда юк машиналаридан, баъзан эса мўъжазгина «ПО-2» самолётидан ташлаб кетишарди. Биз учун ғоят қадрли ғалабага сарфланган текст мана бундай эди:

«Молния. Рапортимизни қабул эт, Ватан

ЗАПОРОЖСК
ЧЎЯНИ
ТАЙЁР!

Бугун домначилар урушдан кейинги дастлабки чўянни ишлаб чиқаришди. Запорожстройчи! Жўнажов Ватан бахт-саодати ва шон-шарафи йўлидаги фидокорона меҳнатинг мевасини кўриб турибсан.

Бутун совет халқи ғоят қудратли домна ва «Запорожсталь» ТЭЦининг бамисоли қайта тирилганини табрикламоқда. Чунки совет халқи фашист ваҳшийлари нақадар вайрон қилганликларини яхши билади.

Запорожстройчи, бутун мамлакат бугунги кунда сенинг номингни миннатдорчилик билан тилга олмоқда.

ЯНГИ ҒАЛАБАЛАР САРИ, ОЛҒА!»

(Давоми келгуси сонда).

ТОШКЕНТ—ИВАНОВО

МЕҲНАТ МУСОБАҚАСИ ДАВОМ ЭТМОҚДА

МУСОБАҚАДОШ ИККИ ОБЛАСТЬ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИ АЙРИМ ТАРМОҚЛАРИНИНГ 1978 ЙИЛ БИРИНЧИ КВАРТАЛДАГИ АСОСИЙ ИШ КЎРСАТКИЧЛАРИ:

	Областлар	
	Тошкент	Иваново
САНОАТ		
Ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръатлари процент ҳисобида	106,9	103,0
Маҳсулот реализацияси планининг бажарилиш проценти	103,3	101,1
Пландан ташқари реализация қилинган маҳсулот-миллион сўмлик	40,5	19,5
Реализация планини бажармаган корхоналар сони	2	33
Саноат ишлаб чиқариш ходимлари сонининг ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан ўзгариши — процент ҳисобида	101,3	99,7
Меҳнат унумдорлигини ошириш планининг бажарилиш проценти	103,1	101,2
Меҳнат унумдорлигининг ошиш суръатлари — процент ҳисобида	105,5	103,6
Меҳнат унумдорлигини ошириш планини бажармаган корхоналар сони	27	52
Барча турдаги калава ишлаб чиқариш — минг тонна	3884	84,0
Шу жумладан пландан ташқари — тонна	34	07
Барча турдаги газламалар ишлаб чиқариш — миллион погон метр	37,4	575,0
Шу жумладан пландагидан ташқари	0,2	7,8
Газламалар ишлаб чиқариш планининг бажарилиш проценти	100,4	101,4
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ		
Барча категориядаги хўжаликларда асосий чорвачилик маҳсулотларн ҳарид қилиш биринчи квартал планининг бажарилиш проценти, пландагидан ташқари ҳарид қилинганлари ҳам ҳисобга киради:		
Чорва ва парранда	114,0	104
Сут	106,0	95
Тухум	100,0	106
Колхоз ва совхозларда 1978 йил биринчи кварталида чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ва чорванинг маҳсулдорлиги:		
Чорва ва парранда асосий турларини тирик вазнда сўйиш учун топшириш — минг тонна	9,0	15,9
1978 йил биринчи кварталида 1977 йилнинг биринчи кварталига нисбатан — процент ҳисобида	103,4	133,0
Соғиб олинган жами сут миқдори — минг тонна	29,2	78,1
1978 йилнинг биринчи кварталида 1977 йилнинг биринчи кварталига нисбатан — процент ҳисобида	101,7	99,0
Товуқ тухуми етиштириш — миллион дона	54,2	73,8
1978 йил биринчи кварталида 1977 йилнинг биринчи кварталига нисбатан — процент ҳисобида	98,0	101,0
Ҳар бир соғин сигирдан соғиб олинган ўртача сут миқдори — килограмм	718	491
1978 йил биринчи кварталида 1977 йилнинг биринчи кварталига нисбатан — процент ҳисобида	101,6	94,0
Ҳар бир товуқдан олинган ўртача тухум миқдори — дона	41	53
1978 йил биринчи кварталида 1977 йилнинг биринчи кварталига нисбатан — процент ҳисобида	93,0	95,0
КАПИТАЛ ҚУРИЛИШ		
(Марказлашган капитал маблағлар ҳисобига амалга оширилгани):		
Капитал маблағ сарфлаш планининг бажарилиш проценти	93	98
Қурилиш-монтаж ишлари	93	97
Уй-жой қурилишига капитал маблағ сарфлаш	82	97
САВДО		
Давлат ва кооператив савдоси товар обороти планининг бажарилиш проценти, умумий овқатланиш ҳам ҳисобга киради:		
Жами	101,0	101,9
Чакана товар обороти тармоғи	100,8	102,0
Умумий овқатланиш товар обороти	102,2	100,9
АҲОЛИГА МАИШИЙ ХИЗМАТ КЎРСАТИШ		
Маиший хизмат кўрсатиш ҳажми планининг бажарилиш проценти	101,9	102,0

ЯНГИЧА АНЪАНАЛАР—ҲАЁТГА

Тошкент область партия комитети ва янгича урф-одатлар ҳамда маросимларни пропаганда қилиш ҳамда меҳнаткашлар турмушига сингдириш область Совети томонидан кеча ўтказилган илмий-амалий конференцияда шаҳар, район партия комитетларининг идеология бўйича секретарлари, ижроия комитет раисларининг ўринбосарлари, шаҳар ва район комсомол комитетларининг секретарлари, маданият бўлимлари ва ЗАГС бюролари мудирлари, ички ишлар бўлимлари бошлиқларининг ўринбосарлари, поселка, қишлоқ советлари, маҳалла комитетлари раислари, янгича урф-одатлар ҳамда маросимларни кенг пропаганда қилиш ва меҳнаткашлар турмушига сингдириш шаҳар ва район Советлари раислари, олимлар, олий ўқув юрти ўқитувчилари, ёзувчилар, композиторлар иштирок этдилар.

Конференцияни область партия комитетининг секретари **А. М. Хўжаев** кириш сўзи билан очди.

Янгича урф-одатлар ҳамда маросимларни пропаганда қилиш ва меҳнаткашлар турмушига сингдириш область Совети раиси, Тошкент давлат маданият институти ректори, филология фанлари доктори, профессор **А. П. Қаюмов** «Турмуш маданиятини оширишда прогрессив урф-одатлар ва маросимларнинг роли» деган темада доклад қилди.

ВЛКСМ XVIII съездида КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми раиси ўртоқ Л. И. Брежнев сўзлаган ёрқин ва сермазмун нутқ Ватан ва партиянинг ёш авлодни коммунистик руҳда тарбиялашдаги тинимсиз ғамхўрлигининг яна бир ифодаси бўлди.

Ғоявий-тарбиявий ишлар самарадорлигини оширишда қўйилган комплекс вазифалар ичида янгича анъаналар, байрамлар ва маросимларни кенг пропаганда қилиш ва жорий қилиш вазифаси алоҳида ўрин эгаллайди. Бундай маросимлар ва анъаналар совет турмуш тарзининг асосий қисмини, маънавий маданиятимизнинг муҳим элементини ташкил қилмоқда. Кейинги йилларда областимизда янгича урф одатлар ва маросимларни ўтказишга қизиқиш яна ҳам ошди. Улуғ Октябрь революцияси йиллиги, ленинча шанбалик, Совет Армияси ва Ҳарбий Денгиз Флоти куни, ҳар йили 9-Майда ўтказиладиган Ғалаба байрами, СССР Конституцияси куни ва бошқа хил умумдавлат совет ва халқаро революцион байрамлар янгича анъаналар ва маросимлар учун асос бўлмоқда. Бундай байрамлар ижтимоий идеалларимиз, революцион ва жанговар анъаналаримизни ўзида тўла-тўкис ифодалайди. Эндиликда шонли меҳнатни шарафловчи байрамлар ва анъаналарни шаҳар ва районларда ўтказиш одат тусига кириб қолган. Бундай байрамларда ишчилар, колхозчиларнинг фидокорона меҳнатлари мадҳ этилади, ёшларни улуғвор ишларга садоқат руҳида тарбиялашга даъват қилинади.

Конференция қатнашчилари бир қатор қўшимча докладларни ҳам тингладилар. Докладларда меҳнаткашлар турмуш маданиятини оширишда прогрессив анъаналар ва маросимлар роли яна ҳам тўлароқ очиб берилди.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси **Ю. С. Султонов** замонамиздек гўзал тўйлар хусусида гапирди. Янги оиланинг барпо этилиши инсон ҳаётидаги унутилмас воқеалардан бири ҳисобланади. Барча халқларда авлоддан-авлодга ўтиб келаётган тантанали анъаналар бор. Бу анъаналар бизнинг замонамизда янгича мазмун билан яна ҳам бойитилмоқда.

Лекин айрим ҳолларда тўй маросимларда эскича урф-одатларга ҳам риоя қилинаётганлиги кишининг ғашини келтиради. Биз ихчам, гўзал тўйлар тарафдоримиз, исрофгарчиликка қаршимиз.

Областимиз корхоналарида, қишлоқ ва посёлкаларида никоҳ ва янги туғилганларни рўйхатдан ўтказиш тантанали вазиятда нишонланмоқда. Асосан Бахт уйлари ва никоҳ уйларида бундай маросимлар бўлиб ўтаяпти. Кейинги йилларда никоҳ уйлари яна ҳам кўпайди, гўзал қилиб жиҳозланди. Ҳозирги кунда областимизда 55 та маданият саройи бор. Бу саройларда никоҳ ва янги туғилганларни рўйхатдан ўтказиш учун барча шароитлар яратилган. Ўтган йили областимизда никоҳларнинг 90 процентга яқини тантанали суратда рўйхатдан ўтказилди.

Тошкент Давлат университетининг кафедра мудири, профессор **И. М. Жабборов** янгича урф-одатлар ва маросимлар билан совет турмуш тарзининг ўзаро алоқаси тўғрисида гапирди. Халқ фаровонлигини ошириш ривожланган социалистик жамият характерига монанддир. Партия аҳоли турмуш фаровонлигини оширишга ҳамиша катта эътибор бериб келмоқда. Биз меҳнат қилиш, ўқиш, дам олиш учун яратилган барча шарт-шароитлардан оқилона фойдаланишимиз керак.

Янгича урф-одатлар ва маросимларни пропаганда қилиш ҳамда меҳнаткашлар турмушига сингдириш анча мураккаб ишдир. У актив, мақсадга мувофиқ равишда уюшқоқлик билан ишлашни талаб этади. Партия ташкилоти ва совет органлари бу масалада жамоат ташкилотлари билан мустаҳкам алоқада иш кўришлари керак.

Кейинги йилларда ҳосил байрамларини ўтказиш, илғорларни шарафлаш каби анъаналар турмушимизга чуқурроқ сингиб бормоқда, деди Ўзбекистон ССР Фанлар академияси философия ва ҳуқуқ институти директорининг ўринбосари, фалсафа фанлари доктори, профессор **О. П. Умрзоқова**. Бундай тадбирлар кишиларда коммунистик дунёқарашни шакллантиришда, меҳнат тарбияси самарадорлигини оширишда катта ёрдам беряпти.

Конференцияда сўзга чиққан Тошкент район партия комитетининг секретари **М. Р. Раҳимжонова**, Янгийўл шаҳар ижроия комитети раиси **А. А. Анорқулов**, Тошкент шаҳар ЗАГС бюроси мудири **С. Б. Бўриева**, Октябрь район «Янги шаҳар» маҳалла комитети раиси **Х. Мелиқулов**, Оҳангарон районидаги Ленинчи қишлоқ совети раиси **М. Солиҳова**, Бекобод район комсомол комитетининг секретари **К. М. Тожиқулов** ўртоқлар янгича урф-одатлар ва маросимларни меҳнаткашлар турмушига сингдириш йўлида тўпланган тажрибаларни ўртоқлашдилар.

Конференция янгича тўйлар ўтказиш юзасидан тавсиялар қабул қилди.

Конференция ишида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси комитети раиси **З. И. Есенбоев**, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети сектор мудири **Д. Н. Ғаниев** иштирок этдилар.

ДУНЁ ОВОЗИ

ЧЕТ ЭЛ ХАБАРЛАРИ

СОВЕТ ИТТИФОҚИНИНГ ЯНГИ ТАШАББУСИ КЕНГ ҚЎЛЛАБ—ҚУВВАТЛАНМОҚДА

Чет эл матбуоти КПСС Марказий Комитети Бош секретари. СССР Олий Совети Президиуми Раиси Л. И. Брежневнинг ВЛКСМ XVIII съездида сўзлаган нутқига катта эътибор бермоқда. Етакчи ташқи сиёсий обзорчилар, таниқли жамоат арбоблари Совет Иттифоқининг тинчлик соҳасидаги янги ташаббуслари жуда катта аҳамиятга молик эканлигини алоҳида уқтириб ўтмоқдалар.

ВАРШАВА. «Л. И. Брежневнинг нутқларида халқаро аҳволга баҳо бериш билан бир қаторда,— деб ёзади «ТРИБУНА ЛЮДУ» газетаси,— конкрет таклифлар ҳам илгари сурилади. тинчлик йўлида янги ташаббус кўрсатилади. Бу—анъана бўлиб қолди. Яқинда Владивостокда шу тарзда иш кўрилган эди. комсомолнинг XVIII съездида ҳам худди шундай бўлди. СССРнинг инсоният олдида турган ва кечиктириб бўлмайдиган энг муҳим вазифаларга нисбатан тутган позицияси принципиал равишда баён қилинганлиги эътиборни ўзига жалб этади. Чуқур реализм, мураккаб жараёнлар ва ҳодисаларга баҳо беришда хом хаёлларга берилмай жаҳонни борлигича талқин этиш — бу позициянинг негизидир.

БУДАПЕШТ. «НЕПСАБАДШАГ» газетаси қуйидагиларни ёзади: «Совет давлати бошлиғининг қуролланиш пойгасини тўхтатиш ҳақидаги конкрет таклифлари совет томони бу йўлда зўр бериб ҳаракат қилишга тайёр эканлигини исбот қилади. Аммо бундай масалаларда ўзаро манфаатдорлик асосидагина мақсадга яқинлашиб бориш мумкин эканлигига шак-шубҳа йўқ. Шу сабабли АҚШнинг нейтрон қурол ишлаб чиқаришдан ўзаро воз кечиш тўғрисидаги энг муҳим масалани муҳокама этиш ҳақидаги совет таклифидан ҳозирча бўйин товлаётганлиги кишини таассуфлантирадиган бир ҳолдир».

УЛАН-БАТОР. Монголия радиосининг шарҳларида бундай дейилган: «Л. И. Брежневнинг совет комсомоли анжуманида сўзлаган нутқида советлар мамлакати ёшларининг янги ҳаёт қуришдаги бундан буёнги вазифалари аниқ-равшан белгилаб берилди. КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг нутқи Совет Иттифоқининг чинакам тинчликсеварлигини яққол исбот этувчи яна бир далил бўлди. Бутун жаҳон жамоатчилиги СССРнинг янги таклифларини амалга ошириш планетамизда ялпи тинчликни таъминлашнинг энг муҳим шартларидан бири бўлиб, бутун инсониятнинг туб манфаатларига тамомила мос бўлиб тушади, деб ҳисоблайди».

БЕЛГРАД. «ВИЕСНИК» газетаси қуйидагиларни ёзади: Л. И. Брежневнинг СССР нейтрон қурол ишлаб чиқаришга киришмайди. бунинг учун АҚШ ҳам шундай йўл тутиши шарт. деб айтган гаплари. унинг қурол-яроғлар ишлаб чиқаришни тўхтатиш ва қуролли кучларни кўпайтирмаслик ҳақидаги таклифлари бутун жаҳонда шубҳасиз, қўллаб-қувватланади. Бу таклифларга эътибор бермасликни иложи йўқ. Ғарб ҳам марказий Европада қуролли кучларни кўпайтиришдан воз кечишда Совет Иттифоқидан ўрнак олганида, маъқул бир иш бўлур эди.

ҚОБУЛ РАДИОСИНИНГ ХАБАРИ

ЛОНДОН, 27 апрель. (ТАСС). Рейтер агентлиги Қобул радиосининг эшиттиришига асосланиб. Афғонистонда ҳарбий тўнтариш бўлганлигини ва мамлакатда ҳокимият ҳарбий революцион кенгаш қўлига ўтганлигини хабар қилди.

СТУДЕНТЛАР КОНЦЕРТИ

Тошкент Давлат консерваториясида студентларнинг ижрочилик маҳоратини ошириш масалаларига ҳам алоҳида аҳамият берилмоқда. Шу мақсадда бу ерда опера студияси, халқ чолғу ансамбллари ташкил этилди.

Хор санъати ривожида ҳам олий ўқув юртининг ҳиссаси катта бўлаяпти. Дирижёрлик-хор факультети томонидан амалга оширилган тадбирлар ибратлидир. Факультет ҳузурида янги ташкил этилган қизлар ашула-хор коллективи фаолиятни жонлантириб юборилди.

Шунингдек, йигит-қизлар хори ҳам ишлаб турибди. Ҳар иккала коллектив яқинда ўз ижрочилик маҳоратини намойиш қилди. Ижодкор студентлар томонидан тайёрланган концерт программаси тингловчиларда яхши таассурот қолдирди.

КИНОФИЛЬМЛАРДА ДЎСТЛИК МАДҲИ

Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатлари Халқаро V кинофестивалига республикамизда катта тараддуд кўрилмоқда. Ўзбек киноҳужжатчилари ҳам бу маданий тадбирга муносиб армуғонлар ҳозирлашмоқда.

Тошкент илмий-оммабоп ва ҳужжатли фильмлар студиясида кинофестивалга бағишлаб бир неча лента суратга олинади. Булардан айримлари ҳозир кинопрокатларга топширилди. «Тинчлик, социал тараққиёт ва халқлар озодлиги учун!» деб номланган кинoновелла экранларга чиқарилади.

Фестиваль кунларида студия яратган кенг экранли рангли фильмлар ҳам намойиш қилинади. «Тошкент билан танишув» шулар жумласидан. Тошкентда бўлиб ўтган уч қитъа кинофестиваллари ҳақида ҳикоя қилувчи ленталар ҳам завқ билан томоша қилинади.

Спорт

УЧ МИНУТДА УЧТА ТЎП

Футбол майдонидаги эски рақиблар — «Қайрат» ва «Пахтакор» командаларининг учрашуви ҳар сафар қизғин кураш билан ўтади. Қозоғистон пойтахтидаги ўтган пайшанба кунги ўйин ҳам бундан истисно бўлмади. Ҳар иккала команда ҳам аввалги турдаги мағлубиятдан сўнг ўзини ўнглаб олиш учун астойдил интилди. Дастлаб пахтакорчилар муваффақиятга эришишди — 55-минутда Федоровкнинг олисдан тепган штраф зарбаси билан ҳисоб очилди. Лекин бу қувонч узоққа бормади. Мезбонлар дарҳол қарши ҳужумга ўтиб, кетма-кет учта тўп киритишга муваффақ бўлдилар. Кочубинский, Гороховодацкий, Лексин уч минут ичида киритган бу тўплар «Пахтакор» ҳимоячиларининг шошиб қолиши, дарвозабон Чечетиннинг қўпол хатолари оқибати бўлди. 75-минутда Чуркин ҳисобни 2:3 га ўзгартирди. Аммо тошкентликларнинг бундан кейинги ҳужумлари натижа бермади.

«Пахтакор» сафардаги иккала ўйинда ҳам мағлубиятга учраб ўз дарвозасидан саккизта тўп қўйиб юборди. Кейинги учрашувларда ҳимоядаги заифликларга эътибор берилади, деб ўйлаймиз.

Шу турдаги бошқа учрашувларда ҳам майдон эгалари ғолиб бўлди: ЦСКА—«Локомотив»—2:1, «Арарат»—«Нефтчи»—1:0, «Шахтёр»—«Днепр»—2:1.

ОСОН ЎЙИНЛАР ЙЎҚ

Хоккей бўйича жаҳон ва Европа чемпионати мусобақалари шуни кўрсатмоқдаки, ғолиблик учун ҳамма команда бор кучини сарфлаяпти. Иккинчи тур мусобақаларида бу ҳолат яққол сезилди. Энг кучлилардан ҳисобланган Канада командаси Финляндия спортчиларига 4:6 ҳисобида ютқазиб қўйди.

СССР терма командасининг ГФР хоккейчилари билан учрашувида ватандошларимиз 7:4 ҳисобида ютуққа эришдилар. Бу совет хоккейчиларининг иккинчи ғалабасидир.

ГУЛЛАР ТОТИ

ФАРЗАНД ширин, уни эркалаб ҳаётимиз гули деймиз. Болалар ёрқин келажагимиз, истиқболимиз, эртанги бахтиёр авлод. Тўйтепа шаҳри марказига жойлашган Ленин номли 7-болалар боғчасида ана шундай ширин-шакар элимиз жажжи ўғил-қизларидан бу кун бир эмас 230 нафари тарбия топяпти. Бу масканни ўзига хос кичкинагина интернационал оила деса бўлади. Чунки, унда ўндан ортиқ миллат фарзандлари яйраб, яшнаб ўсяпти, улғайяпти.

Гулга гул парвариши керак, деганларидек бу ерда ҳар бир кичкинтой оналик меҳрибонлиги, гуллар ардоқлиги, ишқи билан қуршаб олинган.

Дарвоқе, шундай. Боғча ҳовлиси гулзор, боғ. Баҳор чечакларига бурканган дов-дарахтлар, ям-яшил япроқ ёзган гулхоналар, баланд кўтарилган узум сўрилари кишининг баҳри-дилини очади. Соя-салқин, шинам болалар майдончалари, турли хил арғимчоқлар, қатор-қатор ёзлик ва қишлик равоқлар, ўртасида фонтан рақс тушган зилол ҳовуз ширинтойлар ихтиёрига бериб қўйилган.

Икки қаватли замонавий боғча биноси жуда чиройли тушган. Бино тўрт бурчак шаклида катта боғ ҳовли ўртасига жойлашган. Унинг ҳамма томонидан боққа чиқилади. Хоналар кенг, ёруғ ва шинам.

Бу чорбоғнинг боғбонлари ҳам гул парваришига моҳир одамлар. Тарбиячиларнинг ҳаммаси билимли, бой тажриба эгаси. Боғча мудираси Озода опа Ҳакимова болалар тарбияси соҳасида ўн беш йилдан бери ишлаб келади, халқ маорифи аълочиси. У бу шарафли унвонга 1965 йилда педагогика соҳасидаги катта хизматлари туфайли сазовор бўлди.

Опа билан суҳбатлашган сари суҳбатлашгинг келади. Чунки у ўз касбидан бениҳоя мамнун оҳангда сўзлайди. Мана ҳозир ҳам яна 5—6 та болалар арғимчоғига заказ бергани ҳақида оғиз очди. Шаҳар Советининг раиси Тўлқин Солиев, Ўрта Чирчиқ район маориф бўлими ва район ижроия комитети раҳбарларининг қишлоқ меҳнаткашларининг болалари ҳақида доимий кўрсатиб келаётган ғамхўрлиги ҳамда мактабгача тарбия болалар муассасаларига бераётган амалий ёрдамлари ҳусусида миннатдор бўлиб гапирди.

— Ўз жигарбандини суймаган, ардоқламаган онаизор бўлмаса керак дунёда, — деб гапида давом этди у. — Менинг ҳам беш фарзандим бор. Улар менинг ғururим, умид-орзуим, кўзимнинг нури. Баъзи ота-оналар ўз болаларининг боғчада тарбияланишидан хавотирда бўлиб юришади. Мен уларга: «йўқ, азизлар, бу жуда ҳам нотўғри», демоқчиман. Боғча—бола учун бекиёс шодлик, қувонч, эрк маскани. У фарзандларингизга ҳаётдаги ҳамма яхши нарсаларни беради.

ЛАВҲА

Тарбиячиларга келсак — улар ҳар бир болага бирдек ҳам меҳрибон опа, ҳам суюкли она ва доно энага!

Ҳа, эл фарзандларига бундай меҳри офтоб мураббийлар боғчада оз эмас. Ясли группасининг тарбиячиси Валентина Гудемани айтайликми, ё бўлмаса катта ўзбек группаси мураббийси Муҳаббат Парпиева, тайёрлов группасидан Зуҳра Салтаева ва кичкинтойлар группасидан Ада Пакни мақтайликми?! Бу ерда ҳамма бирдек ўз бурчини сидқидилдан адо этиб келяпти, ўз олижаноб касбини улуғлаяпти. Эл уларга раҳмат деяпти.

...Шўх куй садоси дил қувончига оро бериб аста қанотланади. Тор овози биринчи қаватга жойлашган тайёрлов группасининг очиқ деразасидан эшитиларди.

— Зуҳрахон чаляпти, — дейди мудира. — Юринглар, бориб кўрамиз.

Хонага кирмай пойгакдан туриб томоша қилдик. Байрамона ўйин-кулги авжига минган. Болалар давра олишиб, куй оҳангига монанд чапак чалишяпти. Ўртада дўмбоққина бир қизча ва ўғилча ракс тушушяпти. Қизча эгнида атлас кўйлак, ўғилча бекасам тўнча кийган, устбошлари ўзларига жуда ҳам ярашган.

— Музика муаллимасими?— сўраймиз Озода опадан тўрда завқ билан дутор чертаётган аёлни кўрсатиб.

— Йўқ, укалар, группа тарбиячиси, — дейди у ғурурга тўлиб. — Ўзи машқ қилиб ўрганган, ҳавасманд. Тор чалиб кичкинтойларни қувнатмаса, кўнгли сира тўлмайди.

Дарҳақиқат, бу группада ҳамма-ҳаммаси ибрат бўларли. Хона чунонам ораста, кўрган кишининг ҳаваси келади. Болаларнинг шодон чеҳраларида ана шу мазмунли ва мароқли онларидан бекиёс мамнунлик шундоқ сезилиб турибди.

Болаларнинг суйган ўйинчоқлари, уларнинг тури, сони ҳақида оғиз очиш ортиқча. Биз фақат кичкинтойларнинг кўнгилли машғулотлари, ғунча очиб келаётган истеъдоди билан кўпроқ қизиқдик. Зуҳрахон ойнаванд шкаф токчаларига тартиб билан териб қўйилган даста-даста дафтар ва альбомчаларни қўлимизга тутқазади. Буларни болалар ўзлари бажаришган. Ажойиб, бир-биридан чиройли, бир-биридан яхши.

— Болалар билими, тасаввури, туйғу ва тафаккурини ёшлигидан ўстириш, чиниқтириш жуда ҳам муҳим, — дейди Озода опа. — Бу уларнинг баркамол инсон бўлиб вояга етишларида катта аҳамиятга эга. Ана шуни яхши тушунган ҳолда тарбиянинг бу соҳасига алоҳида эътибор бериб келяпмиз. Группалар бўйича тузиб чиқилган жадвалга кўра болаларга ҳисоблаш, музика алифбедан маълумот берилади. Нутқ ўстирилади, расм солишга, меҳнатга ўргатилади. Бунда техника воситалари: магнитофон, радио ва телевизордан кенг фойдаланяпмиз. Буларнинг тарбиядаги самараси чакки бўлмаяпти. Боғчамиздан мактабга чиққан болалар «яхши» ва «аъло» баҳоларга ўқишаяпти, хулқли, меҳнатсевар.

Озода опа Ҳакимова олий маълумотли педагог. 1956 йили Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институтининг педагогика факультетини битирган. 1958—1963 йиллари институтда педагогика ва психологиядан дарс берди. Айни бир вақтда аспирантурада ўқиди. Ўқишни битиргач ўз хоҳиши билан қишлоқда ишлаш учун йўлланма олди. Уни районда зўр хурсандчилик билан қарши олишди, марказий боғчалардан бирига мудир қилиб тайинлашди.

Қайноқ меҳнат дамлари бошланди. Ўша кезлари матбуотда эълон қилинган партия ва ҳукуматимизнинг қишлоқларда болалар муассасаларига эътиборни кучайтириш ҳақидаги қарори унга илҳом ва мадад берди. Чунки унинг истак-ҳохиши ҳам қишлоқ меҳнаткашлари болаларини кўпроқ боғчаларга тортиш, улардаги тарбиявий ишларни шаҳар муассасалари миқёсига кўтариш эди. Янги мудира ташаббуси билан кўп ўтмай боғчада иккита ўзбек группаси очилди. Группаларнинг сони еттитага етказилди. Педагогик коллектив малакали кадрлар билан мустаҳкамланди. Яна бир янгилик, ўзбек группаларига рус тили ўқитила бошланди.

Озода опа ҳозир районда энг актив жамоатчи аёллардан бири. Район халқ маорифи бўлимида бошланғич партия ташкилотининг секретари. Сиёсий ташкилотчи ва ҳормас тарғиботчи сифатида коммунистларнинг сиёсий ўқишига ҳам фаол бошчилик қилиб келмоқда. Муҳим сиёсий мавзуларда мунтазам машғулотлар ўтказиб борилмоқда.

Озода Ҳакимова район Советининг депутати ҳамдир. У халқ наказини бажаришни ўзининг муқаддас бурчи деб билади. Депутат сифатида, у айниқса, райондаги болалар муассасалари ишини яхшилашга салмоқли ҳисса қўшиб келмоқда.

Н. ҲИКМАТУЛЛАЕВ.

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

РЕКЛАМА ва ЭЪЛОНЛАР

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРКАЗИЙ ТЕЛЕВИДЕНИЕНИНГ «ВОСТОК» ПРОГРАММАСИ

9.00 — «Вақт». 9.45 — Гимнастика. 10.05 — «Моҳир қўллар». 10.35—«Ота-оналар, Сизлар учун». 11.05 — «Тонгги почта». 11.35 — Музей ва кўргазма заллари бўйлаб. 12.05 — «Эртага — Бутунжаҳон биродарлашган шаҳарлар куни». 12.35 — Концерт. 13.05 — «Сиз бунга қодирсиз». 13.35 — Концерт. 14.20 — «Здоровье». 15.05 — «Спортлото». 15.15 — Музикали абонемент». 15.50 — Фан ва техника соҳасида 1978 йил Ленин мукофоти лауреатлари. 16.20 — «Биз Вулқон билан биргамиз» (бадиий фильм). 17.30 — «Мўъжизасиз мўъжизалар». 18.30 — Янгиликлар. 18.40 — Адабиёт, санъат ва архитектура соҳасида 1978 йил Ленин мукофоти лауреатлари. 19.20 — «Оилавий шароитга кўра» (бадиий фильм, 1 ва 2 сериялари). 21.30 — «Вақт». 22.00 — «Бенефис». 23.15 — Концерт.

ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИНИНГ ПРОГРАММАСИ

10.00 — Янгиликлар. 10.10 — Мультфильм. 10.30 — Концерт. 11.15 — «Ўсмирлар коинот қучоғида» (бадиий фильм). 12.30 — «Ота-оналар университети». 13.00 — «Светофор». 14.00 — «Кино ҳақида суҳбатлашамиз». 15.00 — Ўзбекистон ва Сурия терма командалари ўртасида бокс бўйича халқаро ўртоқлик учрашуви. 17.40—Мультфильмлар. 18.15 — Тошкент байрам арафасида. 18.45 — Кўргазма заллари бўйлаб. 19.15 — «Ахборот». 19.30—Театр кўрсатуви. 20.30 — «Ахборот». 20.50— Ҳ. Лутфуллаев куйлайди. 21.30 — «Вақт» (Москва). 22.00 — «Пиллакорларнинг муҳим вазифалари». 22.15 — «Мангу ёшлик» (бадиий фильм).

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 29|IV да **Пиковая дама** (12.00, билетлар сотилган), **Бир актли балетлар** (19.00), 30|IV да **Золушка** (12.00), **Чио-Чио-Сан** (19.00).

ҲАМЗА НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 29|IV да **Қиёмат қарз**, 30|IV да **Келинлар қўзғолони** (12.00), **Ғариблар** (19.30).

МУҚИМИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 29|IV да **Кулги кечаси.**

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЁШ ГВАРДИЯ» ДРАМА ТЕАТРИДА — 29|IV да **Кўзингни каттароқ оч**, 30|IV да **Ишқ қурбонлари** (12.00).

КИНО

Ҳаётга ташналик — «МОСКВА» (11, 14, 17, 20.00), «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (12, 15, 18, 20.45), «ЧАЙКА» (11, 14, 16.45, 18.30, 20.45), «ВОСТОК» (кундуз ва кечқурун).

Транссибирь экспресси — «ТИНЧЛИК» (12.30, 15.30, 18.30, 21.00), ҲАМЗА НОМЛИ (жуфт соатларда).

Ун икки стул — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (11, 13, 14.30, 16, 17.30, 19.00, 21.00).

Запас аэродром — «МИР» (тоқ соатларда).

Етим ака — «НУКУС» (тоқ соатларда).

ТОШКЕНТ ГИДРОМЕТЕОРОЛОГИЯ ТЕХНИКУМИ

кириш имтиҳонларини топширишга тайёрлайдиган

ПУЛЛИК, 2 ОЙЛИК ТАЙЁРЛОВ КУРСЛАРИГА ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Машғулотлар — 5 майда бошланади.

Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳри, 3. Каблуков кўчаси, 45-уй (10, 23, 27-трамвайлар, 8, 14-автобуслар, 2, 7, 10-троллейбусларнинг «Ишчилар шаҳарчаси» бекати). Телефонлар: 48-07-21; 48-37-10.

Тошкент область ихтисослаштирилган автокорхонаси коллективи корхона мастери А. Ҳакимовга отаси

Ҳакимхўжа ҚОДИРХЎЖАЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700000, ГСП, Тошкент, ЛЕНИН проспекти, 41

Редактор ўринбосарлари— 335885, 325747, 337916, 325743; масъул секретарь 334808, 325353; секретариат — 325750. БЎЛИМЛАР: оммавий ишлар ва хатлар — 334048; партия турмуши — 325778; пропаганда — 325645; саноат, капитал қурилиш ва транспорт — 325749; қишлоқ хўжалиги — 325647; маданият — 325558; адабиёт ва санъат — 325767; совет қурилиши — 325553; ахборот, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик — 325733; рассом — 325645; фотомухбир — 325894.

Р. 06429. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, Тошкент шаҳри. Индекс 64583. Д—2396.